

Tvangsadopsjon som barnevernstiltak etter bvl. § 4-20

Kandidatnummer: 82

Antall ord: 14940



JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

[08.06.2020]

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1 Innledning.....	4
1.1 Tema og problemstilling.....	4
1.2 Aktualitet	5
1.3 Legalitetsprinsippet	5
1.4 Rettssikkerhet.....	6
1.5 EMK og FNs barnekonvensjon som rettskilde	7
1.6 Avgrensning.....	8
1.7 Metode.....	8
1.8 Videre oppbygning av fremstillingen	9
2 Grunnleggende hensyn av betydning ved tvangsadopsjon	10
2.1 Barnets beste	10
2.1.1 Generelt om barnets beste	10
2.1.2 Grunnloven.....	10
2.1.3 Barnets beste etter barnekonvensjonen	11
2.1.4 Barnekonvensjonen artikkel 3	12
2.1.5 Barnets beste etter barnevernloven § 4-1.....	13
2.2 Det biologiske prinsipp.....	14
2.2.1 Generelt om det biologiske prinsipp	14
2.2.2 Menneskerettskonvensjonene	15
2.2.3 Tilknytning.....	16
2.3 Barnets rett til å bli hørt.....	18
2.4 Det mildeste inngreps prinsipp.....	18
2.5 Avsluttende bemerkninger	19
3 Rettsutvikling av tvangsadopsjon som barnevernstiltak	20
3.1 Norden	20
3.2 Utvikling i norsk rettspraksis	20
4 Barnevernslovens inngrepshjemmel	23
4.1 Fratagelse av foreldreansvaret.....	23
4.2 Adopsjon som barnevernstiltak.....	25
4.2.1 Barnevernloven § 4-20 tredje ledd.....	25
4.2.2 Første alternativ i bvl. § 4-20 tredje ledd bokstav a	25
4.2.3 Andre alternativ i bvl. § 4-20 tredje ledd bokstav a	27
4.3 Barnevernloven § 4-20 tredje ledd bokstav b	28
4.3.1 «Barnets beste».....	28

4.3.2	Særlige vurderingstema ved forståelsen av barnets beste.....	29
4.4	Barnevernloven § 4-20 tredje ledd bokstav c.....	31
4.5	Barnevernloven § 4-20 tredje ledd bokstav d	31
5	EMK.....	33
5.1	Artikkel 8.....	33
5.1.1	Første ledd.....	33
5.1.2	Andre ledd.....	33
6	EMD praksis	37
6.1	Innledning.....	37
6.1.1	Case of Mohamed Hasan v. Norway (No. 27496/15) 28.04.18	37
6.1.2	Case of Strand Lobben and others v. Norway (No. 37283/13) 10.09.19.....	38
6.1.3	Case of K.O and V.M v. Norway (No. 64808/16) 19.11.19	39
6.1.4	Case of Abdi Ibrahim v. Norway (No. 15379/16) 17.12.19	40
6.2	Sentrale momenter.....	41
6.2.1	Barnets beste.....	41
6.2.2	Familieliv	42
6.2.3	Samvær	43
6.2.4	Myndighetenes skjønnsmargin	44
6.2.5	Representasjon.....	45
6.3	Bemerkninger.....	46
7	Avsluttende vurdering.....	48
	Kildeliste	51

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Tema for denne avhandlingen er tvangsadopsjon som barnevernstiltak etter barnevernloven § 4-20.¹

Etter gjeldende rett kan tvangsadopsjon benyttes som barnevernstiltak ved at det gis samtykke til adopsjon etter bvl. § 4-20. Selve vedtaket om tvangsadopsjon treffes av Barne-, ungdoms-, og familieforvaltningen etter at fylkesnemnda har gitt sitt samtykke.²

Tvangsadopsjon gjennomføres uten foreldrenes vilje og skiller seg vesentlig fra frivillig adopsjon etter adopsjonsloven.³ De juridiske bånd mellom barn og foreldre blir brutt jf. adopsjonsloven § 1 og overført til nye foreldre. Det familiemessige båndet som brytes er beskyttet av Grunnloven § 102⁴ og Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 8.⁵ Barnets interesse er beskyttet av Grl. § 104 og FNs barnekonvensjon.⁶

Det eksisterer generelt et sterkt følelsesmessig bånd mellom foreldre og barn, og tvangsadopsjon vil vanligvis påføre foreldrene en dyptgripende følelsesmessig smerte.⁷ Tvangsadopsjon innebærer derfor et betydelig inngrep i privatlivet og beslutningen er svært kompleks og krevende. Tiltaket rettferdiggjøres fordi det i den konkrete situasjonen er til barnets beste og det er antatt at adopsjon i motsetning til fosterhjem gir større tilhørighet og samhørighet i familiesituasjonen.⁸

Det kreves sterke grunner for tvangsadopsjon.⁹ Etter Den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg¹⁰ kan tvangsadopsjon bare gjennomføres ved «exceptional circumstances» og være begrunnet i «an overriding requirement pertaining to the child's best interest», mens etter norsk rett kreves det særlig tungtveiende grunner og være relativ stor sikkerhet for at

¹ Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven- bvl.).

² Barne-, ungdoms-, og familieforvaltningen (BUFA) er underlagt barne- og familiedepartementet (BFD).

³ Lov 16. juni 2017 om adopsjon (adopsjonsloven).

⁴ Kongeriket Norges Grunnlov av 17. mai 1814, (GrL.).

⁵ Konvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, (EMK).

⁶ De forente nasjoners konvensjon om barns rettigheter av 20. november 1989, se bla. artikkel 3, 8, 9 og 21.

⁷ Rt. 2015 s. 110 avsnitt 46.

⁸ Rt. 2001 s. 14 (s. 23-24).

⁹ Rt. 2001 s. 14 (s. 22).

¹⁰ Den europeiske menneskerettsdomstolen, (EMD).

tvangsadopsjon er det beste for barnet.¹¹ Det sentrale i denne sammenheng er forståelsen av prinsippet «barnets beste». Det er tilsynelatende et misforhold mellom EMD og norske myndigheters sin forståelse og vektlegging av barnets beste.¹² Problemstillingen for oppgaven er dermed i hvilken utstrekning prinsippet om barnets beste blir vektlagt, og om nasjonal vurdering av barnets beste vil endre seg på grunn av kritikken som er kommet fra EMD i nyere saker mot Norge.¹³

1.2 Aktualitet

Norsk barnevern har i flere avgjørelser fra EMD blitt kritisert for å gjennomføre tiltak på sviktende grunnlag.¹⁴ Flere saker er tatt opp til behandling av EMD. Særlig aktuell er Strand Lobben avgjørelsen, da dommen har fått betydelig oppmerksomhet og trekker frem prinsipper som kan få betydning for norsk rettspraksis.

Det må legges til grunn at avgjørelsene vil få direkte betydning for andre barnevernssaker som kommer for norske domstoler.¹⁵ Problemstillingen er spesielt relevant da spørsmålet er om EMD praksis vil påvirke vurdering av hva som er til barnets beste. Det interessante i denne sammenheng er om EMD vektlegger barnets interesser i den grad og omfang som EMD selv hevder de gjør.

1.3 Legalitetsprinsippet

Legalitetsprinsippet fremgår i GrL § 113 og innebærer at myndighetene ikke kan gjøre inngrep overfor den enkelte uten å ha grunnlag i lov. Prinsippet medfører at staten må ha en hjemmel for å gripe inn, endre eller etablere bindende rettsforhold overfor borgerne.¹⁶

Formålet med prinsippet er å verne borgerne mot statsmakten og kravet til hjemmel i lov vil forebygge vilkårlighet og overgrep fra forvaltningen.

¹¹ Rt. 2015 s. 110 avsnitt 46.

¹² Se punkt 6.3.

¹³ Strand Lobben, K.O og V.M og Abdi Ibrahim.

¹⁴ Se bla. Abdi Ibrahim og Strand Lobben.

¹⁵ Se blant annet: https://www.nrk.no/norge/barnevernssaker-i-hoyesterett_-norge-har-fjernet-seg-fra-emds-praksis-1.14889106?fbclid=IwAR0SfyguUJMZiB9F9j8cvF4Em9ek_sWvqzZnfO3YkNKWrKTBqViH7QymMwU og <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/1kJ5Jl/barnevernet-opp-i-menneskerettighets-domstolen-faar-kritikk-fra-ost-europa>

¹⁶ Eckhoff (2001) s. 313, Eckhoff og Smith (2018) s. 62, Graver (2019) s. 79 og s. 212-215.

Legalitetsprinsippet henger sterkt sammen med hensynet til forutberegnelighet. Avgjørelsen skal ikke komme som en overraskelse på dem som avgjørelsen retter seg mot, men det skal være mulig for den enkelte å kunne forutse sin rettsstilling i gitte situasjoner.

Barnevernet er et offentlig tjenesteorgan hvis formål er å sørge for at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp. Når den primære omsorgspersonen svikter og ikke ivaretar barnet på en tilstrekkelig måte, har barnevernet et ansvar for å ivareta barnets oppvekst. Nødvendig hjelp kan innebære svært inngripende tiltak slik som omsorgsovertagelse. Et slikt barnevernstiltak vil være et inngrep i retten til respekt for familielivet som er beskyttet etter Grl. § 102 og EMK artikkel 8. Inngrepet kan likevel være legitimt og således rettmessig, dersom barnevernet har hjemmel i lov.

Legalitetsprinsippet vil dermed fungere som en skranke for barnevernet. Barnevernet kan ikke utføre tiltak eller treffe beslutninger uten hjemmel i lov. Barnevernet kan heller ikke tolke lovbestemmelsene så utvidende at de i realiteten går utenfor lovhjemmelen.¹⁷

1.4 Rettssikkerhet

Rettssikkerhetsidealer handler om å sikre individet vern mot overgrep fra det offentlige og sikre at inngrep fra det offentlige skjer på en måte og med et innhold som kan aksepteres i et demokrati.¹⁸ Rettssikkerhetsidealene realiseres gjennom blant annet lovhjemmel, hensynet til forutsigbarhet og krav om forholdsmessighet.¹⁹

Rettssikkerhetsbegrepet refererer vanligvis til et krav om at avgjørelsens innhold er rettsriktig.²⁰ Kravet kan sikres gjennom prosessuelle regler, materielle regler og gjennom personelle regler.²¹ I tillegg kan kravet om rettsikkerhet referere til at borgere skal sikres visse grunnleggende rettigheter, og at rettens innhold skal være i samsvar med grunnleggende verdier.²² De grunnleggende verdiene er nedfelt i menneskerettskonvensjonene.²³ Sentralt i barnerettslig sammenheng står barnekonvensjonen. Norsk rett må dermed forstås i lys av internasjonale menneskerettigheter jf. Grl. § 92 og menneskerettsloven § 2.²⁴ For eksempel

¹⁷ Eckhoff (2001) s. 124, Eckhoff og Smith (2018) s. 62-63, Graver (2019) s. 79-83 og s. 214.

¹⁸ Bendiksen og Haugli (2018) s. 26, se også Eckhoff og Smith (2018) s. 60, Graver (2019) s. 113.

¹⁹ Prop. 147 L (2012-2013) kap. 3 punkt 3.3.

²⁰ Bendiksen og Haugli (2018) s. 27, Eckhoff og Smith (2018) s. 63, Graver (2019) s. 113-114.

²¹ Graver (2019) s. 113.

²² Bendiksen og Haugli (2018) s. 27, Eckhoff og Smith (2018) s. 61-64 og s. 65-68, Graver (2019) s. 114-115.

²³ Se punkt 1.5.

²⁴ Lov 21. mai 1999 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven – mrl.).

utgjør bvl. § 4-20, som hjemler adopsjon som tiltak, et inngrep i retten til familieliv og må derfor tilfredsstille de krav til tilgjengelighet, presisjon og klarhet som kan utledes fra EMD praksis.

1.5 EMK og FNs barnekonvensjon som rettskilde

Gjennom menneskerettsloven er flere konvensjoner inkorporert i norsk lov jf. mrl. § 2. Blant disse er Den europeiske menneskerettskonvensjonen, FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter,²⁵ FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter,²⁶ og FNs barnekonvensjon. Av disse anses EMK og FNs barnekonvensjon som de mest sentrale på barnevernsrettens område, og det er de som oftest påberopes ved konflikt.²⁷ Konvensjonene har forrang foran norsk lovgivning og ved motstrid må norske myndigheter forholde seg til konvensjonene jf. mrl. § 3, jf. § 2.

Konvensjonene statuerer prinsipielle rettigheter slik som barnets beste, men gir ikke noe videre veiledning med hensyn til hvordan prinsippene konkret skal forstås.²⁸ En nærmere forståelse av prinsippene må derfor bero på en ordlydstolkning og analyse av EMD praksis. Gjennom EMD sin praksis blir bestemmelsene i EMK fortolket og innholdet konkretisert. Da EMK har forrang i norsk rett, innebærer det at i de tilfellene EMD slår fast at Norge har krenket en eller flere artikler i konvensjonene, er norske myndigheter pliktet til å respektere avgjørelsene. Konvensjonspraksis har i en rekke høyesterettsavgjørelser vært en tungtveiende kilde.²⁹ Ved flere anledninger har Høyesterett tatt utgangspunkt i EMDs avgjørelser og fastholdt eller justert sin praksis etter hvert som norske avgjørelser er vurdert av EMD.³⁰ EMD kan dermed korrigere kursen på enkeltområder i norsk rettspraksis.

I utgangspunktet gir EMD nasjonale myndigheter stor frihet til selv å vurdere behovet for inngrep i familielivet, men domstolens grunnleggende forståelse av konvensjonen må likevel legges til grunn av norske domstoler.³¹ For eksempel gir EMK medlemsstatene stort rom til å

²⁵ De forente nasjoners internasjonale konvensjon av 16. desember 1966 om økonomiske sosiale og kulturelle rettigheter.

²⁶ De forente nasjoners internasjonale konvensjon av 16. desember 1966 om sivile og politiske rettigheter.

²⁷ NOU 2012:5 s. 48.

²⁸ NOU 2012: 5 s. 48.

²⁹ Se Rt. 2015 s. 110, Rt. 2015 s. 1107, HR-2018-1720-A, HR-2019-1272-A.

³⁰ Se Rt. 2007 s. 561 avsnitt 51 jf. Aune mot Norge.

³¹ NOU 2012: 5 s. 48.

utøve egen skjønnsutøvelse, herunder for å tolke «barnets beste» innenfor kulturelle normer, men ikke slik at det går ut over grunnleggende menneskerettigheter.³²

Barnekonvensjonen har ikke et eget håndhevelsesorgan slik som EMD og uttalelser fra barnekomiteen er ikke folkerettslig bindende, men komiteens uttalelser om forhold som angår barn kan gi god veiledning og tillegges betydelig vekt som rettskildefaktor.³³

1.6 Avgrensning

For å unngå at oppgaven blir for omfattende, er det nødvendig å avgrense fremstillingen mot vilkårene for omsorgsovertagelse etter bvl. § 4-12. Av samme grunn vil det også avgrenses mot de kulturelle aspektene ved vurdering av barnets beste, praksis rundt langvarig fosterhjemsplassing og konsekvensen av det, samt samværsmengde.

Barnevernloven § 4-20 a blir behandlet i oppgaven for å støtte under argumentasjonen rundt tvangsadopsjon, men det avgrenses mot en videre drøftelse av betydning av «åpen adopsjon» etter bvl. § 4-20 a.

Barnevernloven § 4-21 vil også bli behandlet i oppgaven. Bestemmelsen omhandler ikke tvangsadopsjon, men vil bli brukt til å vise terskelen Norge har lagt seg på angående vurderingen av barnets beste og hva norske myndigheter velger å vektlegge når det er motstrid mellom det biologiske prinsipp og barnets beste.

1.7 Metode

Avhandlingen er rettsdogmatisk. Den skal kartlegge bakgrunnen for gjeldende rett gjennom analyse av grunnleggende prinsipper for rettsområdet, utviklingen i rettspraksis, nasjonal lovttekst, og internasjonale konvensjoners betydning for avhandlingens tema. Dette legger grunnlag for fremstillingen i punkt 6.3 og del 7 hvor det foretas en vurdering av nyere EMD-praksis betydning for norsk rett.

Barnevernloven ble endret i 1992, men rettsavgjørelser før lovendring kan fortsatt være aktuelle. For eksempel har ikke kriteriene for ordlyden «kan» ved fratagelse av

³² Strand Lobben, avsnitt 211. Se også avhandlingens punkt 2.1.4 andre avsnitt.

³³ NOU 1993:18 s. 88-89 og NOU 2012: 5 s. 48. Mer om vekten av FNs barnekomite sine uttalelser se Hellerslia, Thom Arne, Innledning; fra avsnitt 6.

foreldreansvaret endret seg, og tidligere praksis som omhandler forståelsen er fortsatt relevant. Av denne grunn er forståelsen av «kan» ved fratagelse av foreldreansvaret etter Rt. 1991 s. 557 tatt med i fremstillingen.

1.8 Videre oppbygning av fremstillingen

Fremstillingen er firedelt. Del 2 gjør rede for grunnleggende prinsipper som er sentrale for avhandlingens tema. Formålet med fremstillingen er å få innsikt i hvilke hensyn som vektlegges og veies mot hverandre ved vurdering om tvangsadopsjon skal gjennomføres. Det er i denne sammenheng sentralt å foreta en grundig gjennomgang for å få en tilstrekkelig forståelse av de hensyn norske myndigheter vektlegger og hvilke prioriteringer som ligger til grunn når det biologiske prinsippet tilsynelatende får betydelig vekt ved EMDs vurdering av barnets interesser.

Del 3 beskriver hovedtrekkene ved rettsutviklingen av tvangsadopsjon og forholdet til de nordiske landene. Dette er nødvendig for å vise utgangspunktet for dagens praksis rundt tvangsadopsjon og påvirkningskraften til EMD.

Del 4 til 5 er en fremstilling og drøftelse av forholdet slik det er regulert etter gjeldende rett. Nasjonal inngrepshjemmel blir behandlet først, etterfulgt av EMK artikkel 8.

Del 6 og 7 er en gjennomgang og vurdering av relevant EMD praksis.

2 Grunnleggende hensyn av betydning ved tvangsadopsjon

2.1 Barnets beste

2.1.1 Generelt om barnets beste

Prinsippet om barnets beste er blant annet nedfelt i GrL. § 104, FNs barnekonvensjon artikkel 3 og bvl. § 4-1. Barnets beste er et grunnleggende hensyn som innebærer at det skal være overordnet ved alle beslutninger som omhandler barn.³⁴ Hensynet er således et rettslig prinsipp som skal sørge for at barnets interesser vektlegges.

Ordlyden «barnets beste» åpner for stor grad av skjønn og fleksibilitet i vurderingen. Innholdet i begrepet vil ikke være det samme til en hver tid, og det må gjøres en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Dette gir stort rom for å komme med gode løsninger for det spesifikke barnet. Utfordringen med vid skjønnsutøvelse er at det går på bekostning av forutsigbarheten i avgjørelsen.

Prinsippet bygger på en annerkjennelse av at barn kan være sårbare og at barndommen i seg selv har en egenverdi. Barn er selvstendige individer og det er derfor nødvendig med mekanismer som sikrer at barnets interesser og behov ikke blir nedprioritert i møte med andre hensyn og interesser til foreldre og myndigheter.³⁵

2.1.2 Grunnloven

Grunnloven § 104 gir særlige rettigheter til barn. Paragrafen bygger på de generelle menneskerettighetene, men selv om de også gjelder for barn, mente utvalget som vurderte inkorporeringen av menneskerettighetene i Grunnloven at bestemmelsene ikke fullt ut ivaretar barns særlige behov for beskyttelse, utvikling og medbestemmelse.³⁶ Grunnlovsbestemmelsen

³⁴ Høstmælingen, Kjørholt og Sandberg, (2016) s. 51.

³⁵ Strand, Vibeke Blaker, avsnitt 3.

³⁶ Dok. Nr. 16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven s. 189.

er dermed utformet slik at den ivaretar barns særlige behov som de generelle menneskerettighetsbestemmelsene ikke dekker.³⁷

Av GrL § 104 fremkommer det en kombinasjon av prinsipper, rettigheter og påbud til statlige myndigheter om tilrettelegging for utvikling og sikring av barnets utvikling og økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet.³⁸ Dette skal gjennomføres «fortrinnsvis i egen familie», jf. tredje ledd siste punktum. Hensikten med formuleringen var å presisere at barn har rett til å vokse opp i sin familie, jf. GrL § 102, men at denne rettigheten begrenses av hensynet til barnets beste og barnets medbestemmelsesrett.³⁹ Ut fra dette er det grunnlag for å fastslå at det er barnets beste som har avgjørende vekt ved vurdering av tiltak som omfatter barn.

2.1.3 Barnets beste etter barnekonvensjonen

I barnekonvensjonen understrekes barns menneskerettigheter. Barnekonvensjonen betrakter barnet som et selvstendig rettssubjekt og bygger på det grunnhensyn at barn har samme ukrenkelige menneskeverd som voksne. For eksempel fremkommer det av artikkel 8 at barn er beskyttet mot «ulovlig innblanding» i deres identitet.

Konvensjonen fastslår i fortalen at barn har en spesiell rett til omsorg og hjelp. Standpunktet fremkommer også av artikkel 20, hvor det fremgår at barn som midlertidig eller permanent er fratatt sitt familiemiljø skal ha rett til særlig beskyttelse og bistand fra staten. Slik omsorg kan omfatte plassering i fosterhjem eller adopsjon. Det skal ved vurdering tas hensyn til kontinuitet i barnets oppdragelse og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.⁴⁰

Videre fremgår det av fortalen at familien er samfunnets grunnleggende enhet og den naturlige ramme for barns vekst og trivsel, og at barn bør få mulighet til å vokse opp i en familie med kjærlighet, forståelse og mulighet for å utvikle deres personlighet. Uttalelsen angir verdimeessig utgangspunkt for konvensjonen og gir uttrykk for barnets beste og det biologiske prinsipp.

³⁷ Dok. Nr. 16 (2011-2012) s. 189.

³⁸ Brynildsrud, Karsten (2016) kap. 5.1.

³⁹ Dok. Nr. 16 (2011-2012) s. 195.

⁴⁰ Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) s. 28.

2.1.4 Barnekonvensjonen artikkel 3

«Ved alle handlinger som berører barn ... skal barnets beste være et grunnleggende hensyn» jf. artikkel 3. Innholdet i begrepet «barnets beste» er dynamisk og vil variere ut fra hvilken sammenheng det inngår i, over tid og variere fra kultur til kultur, ulike tradisjoner og religion.⁴¹ Hva som er til barnets beste blir ikke definert i bestemmelsen, men prinsippet skal kunne anvendes overfor alle barn over hele verden.⁴² Begrepet «barnets beste» er dermed et generelt prinsipp, men gir rom for individuelle forskjeller ved vurdering av hva som er til barnets beste i en gitt situasjon.⁴³

Ordlyden «skal være» pålegger statene en tydelig rettslig forpliktelse. Barnets beste skal vurderes i hver sak der et barn blir berørt direkte eller indirekte. Ordlyden «skal» sammenholdt med ordlyden «et grunnleggende hensyn» tilsier at barnets beste skal tillegges særlig stor vekt, men med et visst rom for fleksibilitet ved vurdering. Denne fleksibiliteten gir imidlertid ikke rom for at kulturelle hensyn og religion skal bli vektlagt til fordel for grunnleggende menneskerettigheter. Dette innebærer at den skjønnsmarginen hver stat har for å legge vekt på kultur ved vurdering av hva som er barnets beste, ikke skal gå ut over barnets rett til rettssikkerhet og likebehandling.⁴⁴ Statenes oppgave er å finne frem til de tiltak som gagnar det enkelte barnet på best mulig måte, og barnets beste må konkretiseres opp mot det enkelte barnets behov og livssituasjon.⁴⁵

Dersom barnets beste skal vike for andre hensyn, tilsier ordlyden at det er en viss terskel for å vise at det ikke finnes andre gjennomførbare og akseptable løsninger. Dette henger sterkt sammen med det minste inngreps prinsipp. Barnekonvensjonen understreker at dersom det ikke er mulig å harmonisere hensynet til barnets beste med andre hensyn, skal barnets beste gis høy prioritet. Før andre hensyn skal kunne gå foran, må det foretas en vurdering av hvilket omfang andre interesser vil gripe inn i hensynet til barnets beste, og hvor betydelige de motstridende interessene er i seg selv.⁴⁶ Uttrykksmåten «paramount consideration» i artikkel 21 er en enda sterkere uttrykksmåte enn den som fremkommer i artikkel 3, hvor det heter at barnets beste skal være «a primary consideration». Dette tilsier at ved adopsjon kommer

⁴¹ Høstmælingen, Kjørholt og Sandberg (2016) s. 52.

⁴² Høstmælingen, Kjørholt og Sandberg (2016) s. 51.

⁴³ Som nevnt i punkt 2.1.1.

⁴⁴ Høstmælingen, Kjørholt og Sandberg (2016) s. 52-53.

⁴⁵ NOU 2012: 5 s. 42.

⁴⁶ Høstmælingen, Kjørholt og Sandberg (2016) s. 56-59.

vurdering av barnets beste inn med en særlig tyngde og vurderingen er mer vidtrekkende enn etter artikkel 3.⁴⁷

2.1.5 Barnets beste etter barnevernloven § 4-1

I følge bvl. § 4-1 første ledd skal det ved anvendelse av bestemmelser i dette kapittelet legges «avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet». Bestemmelsen slår fast at det er et overordnet prinsipp etter loven at det skal legges avgjørende vekt på hva som er til barnets beste. Ordlyden «avgjørende vekt» understreker at barnets beste er avgjørende for valg av og ved beslutning om tiltak skal iverksettes. Barnevernsloven § 4-1 går lenger enn normen til barnets beste som følger av Grl. § 104 annet ledd og barnekonvensjonen artikkel 3, hvor det fremkommer at barnets beste er et «grunnleggende hensyn». Høyesterett presiserer i Rt. 2015 s. 93 avsnitt 57 at nasjonal rett skal tolkes i lys av de folkerettslige forpliktelsene,⁴⁸ likevel er det ingen ting i veien for at lovgiver går lenger i utviklingen av barnets rettigheter enn det som følger av konvensjonen.⁴⁹

Vekten som «barnets beste» skal ha etter bvl. § 4-1 innebærer at ved en interessekonflikt mellom foreldrenes og barnets behov, skal det legges avgjørende vekt på barnets behov. Dette til tross for at foreldrene kan oppleve tiltaket som et overgrep. Foreldrenes interesser er med andre ord underordnet barnets behov.⁵⁰

Avgjørelsen om hva som er barnets beste i en barnevernssak må basere seg på en vurdering av hva som er til det beste for barnet ut fra den livssituasjonen det befinner seg i og forskningsbasert kunnskap om hva som er best for barn generelt. Forståelsen av hva som er til det beste for barnet, dreier seg om å veie ulike hensyn mot hverandre. Helt sentralt blir det å vekte balansen mellom barnets interesser og foreldrenes interesser. For noen av de større barna er det av betydning hva barnet mener selv, og dette er ett av de momentene som må vektlegges jf. bvl. §§ 1-6 og 6-3. Hvor mye vekt som skal legges på barnets mening vil bero på barnets alder og modenhet jf. bvl. § 6-3 første ledd annet punktum.⁵¹

⁴⁷ HR-2018-1720-A avsnitt 51.

⁴⁸ Se også *Hernehult v. Norway*.

⁴⁹ NOU 2008: 15 punkt 7.2.5 avsnitt 3.

⁵⁰ Ofstad, Skar (2015) s. 67.

⁵¹ Se punkt 2.3.

I henhold til bvl. § 4-1 første ledd annet punktum skal det «herunder» vektlegges å gi barnet «stabil og god voksenkontakt». Ordlyden «herunder» viser til at dette er ett av flere momenter som skal vektlegges. Vurderingsmomentet om stabil og god voksenkontakt skal alltid vektlegges ved alle tiltak på samme måte som barnets beste, men lovgiver har ment det var av slik særlig betydning at det er tatt med i lovteksten. Stabil og god voksenkontakt har særlig betydning der barnet flyttes fra sine biologiske foreldre, flyttes til fosterhjem og ved opphevelse av omsorgsovertagelsen.⁵² Vurderingsmomentet vil i de fleste tilfeller bli sett på som et argument for å opprettholde kontakten mellom barnet og dets biologiske foreldre når barnet er tatt under omsorg av barnevernet, men kan også være et argument for det motsatte hvis kontinuitet og stabilitet er avgjørende.⁵³

2.2 Det biologiske prinsipp

2.2.1 Generelt om det biologiske prinsipp

Prinsippet bygger på den grunntanken at det har stor egenverdi for barnet å vokse opp hos sin biologiske familie, selv om det skulle være mangler ved omsorgen. Kontakt med sine foreldre ivaretar det sterke emosjonelle båndet og gir barnet en følelse av kontinuitet i livet.⁵⁴ Det biologiske prinsippet er derfor et vesentlig moment domstolen og forvaltningen må ta hensyn til i saker som omhandler barn.

I Rt. 1991 s. 557 side 562 ble det uttalt at «barnevernloven bygger på at det gjennomgående vil være i barnets interesse at foreldrene har omsorgen for det og videre at foreldrene, selv om omsorgen må fratras dem, i alminnelighet har kontakt med barnet og foreldreansvaret for det». Videre fremkommer det at «hensynet til båndet mellom barnet og dets biologiske foreldre må klarligvis tillegges stor vekt ved den skjønnsmessige helhetsvurderingen som barnevernsmyndighetene alltid må foreta».

Det biologiske prinsippet som betegnelse anvendes ikke direkte i barnevernloven, men kommer til uttrykk gjennom en rekke bestemmelser i den forstand at det får rettslige konsekvenser dersom prinsippet ikke blir respektert.⁵⁵ Høyesterett uttalte i Rt. 2012 s. 1832 at

⁵² Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 29.

⁵³ Ofstad, Skar (2015) s. 67.

⁵⁴ Ofstad, Skar (2015) s. 67.

⁵⁵ NOU 2012: 5 s. 42

prinsippet «har kommet til uttrykk i bestemmelser som beskytter tilknytningen mellom foreldre og deres barn, og som stiller opp skranker for inngripen fra barnevernets side».⁵⁶ Prinsippet kommer til uttrykk i lovens bestemmelser gjennom at inngrep først og fremst skal skje hjemme uten å skille barnet fra sine foreldre, ved krav om samvær og strenge krav til adopsjon, og at barnevernet skal ha som hensikt å føre tilbake barnet til foreldrene når de kan gi forsvarlig omsorg. Hensynet stenger imidlertid ikke for inngripen fra barnevernet, da loven hjemler ulike tiltak som barnevernet kan iverksette.

2.2.2 Menneskerettskonvensjonene

Det biologiske prinsippet fremkommer ikke direkte av EMK, men kommer indirekte til uttrykk i artikkel 8 da bestemmelsen verner om familie- og privatlivet. Det biologiske prinsippet kommer også indirekte frem i barnekonvensjonen. Etter konvensjonens artikkel 7 gis barnet «så langt det er mulig» rett til å kjenne og få omsorg fra sine foreldre. Artikkel 9 nr. 1 sikrer at barnet ikke skal bli skilt fra sine foreldre mot deres vilje, uten at dette anses å være nødvendig av hensyn til barnets beste. Artikkel 19 nr. 1 viser blant annet til at mishandling kan være en legitim grunn til flytting av barnet. Barnekonvensjonens artikkel 9 verner også mot brudd i kontakt og samvær etter adskillelse. I bestemmelsen ligger det en vektlegging av familiens betydning for barnet, et krav til formaliserte kriterier for inngrep i familien, krav til at barnets beste skal være formålet med inngrepet, og til ikke å gjøre mer omfattende inngrep enn nødvendig, samt et krav til en betryggende og rettssikker behandling av slike inngrep.⁵⁷ Ordlyden «nødvendig i særlige tilfeller» i artikkel 9 ligger nær opp til formuleringen i EMK artikkel 8 nr. 2, og bestemmelsene bør ses i sammenheng.⁵⁸ Artikkel 16 i barnekonvensjonen verner om barnets rett til familieliv.

Selv om det biologiske prinsippet ikke fremkommer direkte av konvensjonene, er det tydelig et bærende hensyn. Slik sett virker det som om koblingen mellom biologi og familie tas så for gitt at det ikke er nødvendig å kvalifisere det.⁵⁹

⁵⁶ Rt. 2012 s. 1832 avsnitt 27.

⁵⁷ Høstmælingen, Kjørholt og Sandberg (2016) s. 172-175.

⁵⁸ Høstmælingen, Kjørholt og Sandberg (2016) s. 172-175.

⁵⁹ Bunkholdt, Vigdis (2013) kap. *Biologi inn i barnevernet* avsnitt 10.

2.2.3 Tilknytning

Det er foreldrene som har primæransvaret for barnet, mens det er barnevernet som har det subsidiære ansvaret dersom foreldrene svikter.⁶⁰ Dersom det ikke er mulig for barnet å vokse opp sammen med foreldrene, skal de i utgangspunktet ha kontakt med hverandre. I barnevernlovens forstand vil det ikke ha betydning om familien det gripes inn i, er en familie med biologiske bånd mellom barnet og foreldre, eller om barnet er adoptert. Det er det rettslige og dels det sosiale foreldre-barn-forholdet som beskyttes av prinsippet.⁶¹

Det er et større antall barn i dag som lever i familier der det biologiske båndet kommer i bakgrunnen. For eksempel er det nye samlivsformer, flere samlivsbrudd og medisinske muligheter for å få barn.⁶² I NOU 2012: 5 *Bedre beskyttelse av barns utvikling* ble det uttalt at vekten av det biologiske prinsippet vil bero på samfunnsutviklingen. Videre fremgår det at det er enighet om at det biologiske prinsippet ikke er absolutt og uten grenser.⁶³ Som nevnt⁶⁴ skal alle spørsmål om tiltak etter bvl. § 4-1 avgjøres ut fra hva som er til det beste for barnet. Det biologiske prinsipp får bare betydning ved skjønnsutøvelsen i den utstrekning det er til barnets beste.⁶⁵ Når foreldrene ikke lenger innehar ressurser for å skape forutsigbarhet og stabilitet for barnet må det biologiske prinsipp vike.⁶⁶

En viktig forutsetning for barnet er å føle kontinuitet i livet sitt, og dette har blitt brukt som et argument for at barnet skal ha kontakt med sine biologiske foreldre.⁶⁷ Videre er det pekt på at det har en betydning for barnet å vite sitt opphav, sin kultur og huske sin fortid nettopp på grunn av at opplevelsen av kontinuitet er viktig.⁶⁸ EMD har uttalt at hensynet til barnet skal gå foran hensynet til foreldrene, men at dette innebærer vektleggingen av barnets interesse av å beholde familiebåndet.⁶⁹

Likevel kan det settes spørsmål om hensynet til kontinuitet skal spille en så sentral rolle i vurderingen, der barnet selv ikke ønsker å vite om sin kultur og opphav. Selv om tilknytning

⁶⁰ Rt. 2012 s. 1832 avsnitt 27.

⁶¹ Bendiksen og Haugli (2018) s. 178.

⁶² Se NOU 2019: 20 Del 2, punkt 6.

⁶³ NOU 2012: 5 s. 50.

⁶⁴ Punkt 2.1.5.

⁶⁵ NOU 2012: 5 s. 50.

⁶⁶ NOU 2012: 5 s. 48-50.

⁶⁷ NOU 2012: 5 s. 103.

⁶⁸ NOU 2012: 5 s. 43.

⁶⁹ Gnahoré, avsnitt 59. Strand Lobben, avsnitt 207.

til sine biologiske foreldre kan anses som en ressurs for barnet, kan det også anses som en belastning. Der tilknytningen er liten og forholdet til biologiske foreldre har vært anstrengt og vanskelig for barnet, kan det argumenteres for at hensynet til det biologiske prinsippet og hensynet til kontinuitet bør få mindre vekt i vurderingen av barnets interesser.

Det har blitt uttalt at det anses som en selvstendig verdi å vokse opp hos sine foreldre, selv om det er alvorlige mangler ved oppdragelsen.⁷⁰ Dette synspunktet virker å være noe nedtonet i Ot.prp. nr. 69 (2008-2009). Her fremkommer det at barn i Norge tradisjonelt har vokst opp i den biologiske kjernefamilien, og at denne sosiale tradisjonen har fått en idémessig refleksjon i «det biologiske prinsipp». Dette blir også avspeilet i internasjonale konvensjoner. Biologiske foreldre vil ha et fortrinn i tilknytningsprosessen gjennom forberedelse til barnets fødsel og gjennom tanker om at barnet er en del av seg selv og en videreføring av slekten. Dersom barnet ikke vokser opp med sine biologiske foreldre vil denne kulturelle vektleggingen av biologisk slektskap kunne gjøre en utfordring for selvforståelsen.⁷¹ Spørsmålet er om dette synspunktet heller er utdatert i vårt samfunn da den emosjonelle forpliktelsen, relasjonen og tilknytningen til foreldrene må anses som avgjørende for hva som er til beste for barnet.⁷²

I en rekke rettsavgjørelser blir det biologiske prinsippet tillagt betydelig vekt, men fravikes der det er det beste for barnet.⁷³ I Rt. 2011 s.1439 avsnitt 40 ble det uttalt at «hensynet til biologisk tilknytning må vike dersom andre forhold samlet sett gjør at barnet vil bli bedre stilt om andre overtar foreldreansvaret». Avgjørelsen gir uttrykk for at det biologiske prinsippet er sentralt, men også det faktum at prinsippet kan fravikes. Det biologiske prinsippet må dermed anses som en verdinorm som avveies mot andre hensyn.⁷⁴ Prinsippet får betydning i større eller mindre grad og må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle for å avgjøre hva som er til det beste for barnet.

Likevel står det biologiske prinsippet sterkt, da spesielt etter EMK. Barnet har det best hos sine biologiske foreldre, og det skal meget til før det offentlige kan gripe inn. Sammenlignet med barnevernloven og norsk rettspraksis, ser det ut til at det biologiske prinsipp står sterkere

⁷⁰ NOU 2012: 5 s. 44.

⁷¹ Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) s. 5-6.

⁷² Mer om biologi og miljø se Vonheim, Kristin, spesielt under kap; *Tilknytning og relasjon*, fra avsnitt 4, kap; *Erfaringenes betydning* og kap; *Relasjonsdannelse og samspill i adoptivfamilier*. Se også Brandtzæg, Ida, Stig Torsteinson, Guro Øiestad, under kap; *Barn søker trygghet*, avsnitt 2 og 3.

⁷³ LA-2007-97241, LA-2005-180887, Rt. 2011 s. 1439.

⁷⁴ NOU 2012: 5 s. 48.

ved vurdering av barnets beste etter EMK og barnekonvensjonen enn det tradisjonelt har gjort i norsk rett. Spørsmålet er hvilken betydning denne utviklingen har for norsk rettspraksis.

2.3 Barnets rett til å bli hørt

At barn får medvirke og si sin mening er en forutsetning for å få klarlagt hva som er til det enkelte barn sitt beste.⁷⁵ Retten til å uttale seg er regnet som ett av de fire generelle prinsippene i FNs barnekonvensjon. Det innebærer at barnets rett til å uttale seg skal integreres i gjennomføringen av alle de andre rettighetene. Artikkel 12 i barnekonvensjonen omhandler barnets rett til å uttale seg og bli hørt. Retten til å komme til orde i saker som har betydning for barnet, er helt sentral i anerkjennelsen av barn som selvstendige individer. Barnekonvensjonens artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt og artikkel 3 om barnets beste må ses i sammenheng. Det å få frem og ta hensyn til hva barnet mener selv er et viktig virkemiddel for å komme frem til hva som er det beste for barnet.

Det følger videre av barnevernloven § 6-3 og adopsjonsloven § 9 første ledd at barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i en sak som berører barnet. Barnets mening skal gis vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.⁷⁶ Etter adopsjonsloven § 9 andre ledd fremkommer det at et barn som har fylt 12 år ikke kan adopteres bort uten eget samtykke.⁷⁷

2.4 Det mildeste inngreps prinsipp

Prinsippet innebærer at det minste inngrep som tilfredsstillende kan realisere formålet, skal velges.⁷⁸ Tiltakene skal ikke være mer omfattende enn nødvendig, og skal gjennomføres så skånsomt som mulig.⁷⁹ Prinsippet fungerer som en rettesnor for valg av ulike tiltak, gradering- og nødvendigheten av tiltak. Selv om vilkårene er innfridd, skal en vurdere om en kan oppnå det samme resultatet med et mindre inngripende tiltak.⁸⁰

⁷⁵ Prop. 169 L (2016-2017) s. 7.

⁷⁶ Se også Grl. § 104 første ledd andre punktum.

⁷⁷ Se også lov 08. april 1981 om barn og foreldre (barnelova) § 31.

⁷⁸ Aall, Jørgen (2015) s. 237.

⁷⁹ Bendiksen og Haugli (2018) s. 178.

⁸⁰ Prop. 131 L (2018-2019) punkt 4.2.

Prinsippet skaper rettsikkerhet. En sentral del i kravet om rettsikkerhet er forholdsmessighet. Det skal være samsvar mellom virkemiddel og mål, mellom hvor alvorlig situasjonen er og hvilke tiltak som iverksettes.⁸¹ For eksempel ved tvangsadopsjon skal en heller vurdere om foreldrene fortsatt kan ha foreldreansvaret eller om adopsjon innad i familien er det beste for barnet. I Rt. 1994 s. 805 ble det ansett som en saksbehandlingsfeil at en alternativ løsning med plassering og adopsjon hos morens søster ikke var forsvarlig utredet. I Rt. 1991 s. 557 side 562 ble det uttalt at «et vedtak om fratakelse av foreldreansvaret ikke må treffes uten at konsekvensen av de alternative ordninger på lengre sikt er skikkelig utredet og vurdert ut i fra de konkrete forhold i den enkelte sak».

2.5 Avsluttende bemerkninger

Prinsippene gir uttrykk for ulike verdier og kan dermed i en konkret situasjon tale for flere løsninger. Til tross for retningslinjer både i form av rettspraksis fra Høyesterett og EMD samt regelverk, er det komplisert å avveie de ulike prinsippene mot hverandre. Det må foretas konkrete vurderinger ut fra hvert barn sin totale livssituasjon. Vurderingene må være faglig baserte og styrt av forhold som ny forskning, systematisk kunnskap og kulturelle normer.⁸² Ved en eventuell tvangsadopsjon skal det dermed med ganske stor sikkerhet være til barnets beste før tiltaket blir gjennomført.

⁸¹ Bendiksen og Haugli (2018) s. 27.

⁸² NOU 2012: 5 s. 42.

3 Rettsutvikling av tvangsadopsjon som barnevernstiltak

3.1 Norden

Norge er ett av få europeiske land der barnevernet har mulighet til å fremme en sak om tvangsadopsjon.⁸³ I Sverige er det ikke hjemmel for å benytte tvangsadopsjon, men det er hjemmel for varig fosterhjemsplassering, se LvU § 8.⁸⁴ Det er hjemmel for tvangsadopsjon i både Island og Finland.⁸⁵ For å kunne tvangsadoptere etter islandsk lov må det være omstendigheter som sterkt taler for det.⁸⁶

Danmark endret sin adopsjonslov 1. oktober 2009 slik at adopsjon uten foreldrenes samtykke kan skje hurtigere enn tidligere.⁸⁷ Lovendringen innebærer at adopsjon kan gjennomføres overfor barn som har vært anbragt utenfor hjemmet i minst tre år. Endringen innebærer også at adopsjon kan skje for barn under ett år dersom det er godtgjort at foreldrene varig er ute av stand til å ivareta omsorgen.⁸⁸ Loven er ikke benyttet i stor grad, da det har vist seg vanskelig å dokumentere vilkårene i § 9 stk. 3 og stk. 4.

Hjemmelen for tvangsadopsjon etter norsk rett er bvl. § 4-20 andre og tredje ledd. Dagens barnevernlov er den første norske barnevernlov som inneholder en uttrykkelig hjemmel for et slikt tvangstiltak. Likevel ga også barnevernloven av 1953 hjemmel for tvangsadopsjon selv om dette ikke fremkom uttrykkelig jf. Rt. 1982 s. 1687.

3.2 Utvikling i norsk rettspraksis

På 90-tallet var det en utvikling med en uheldig praksis der fylkesnemnda fratok foreldreansvaret samtidig med omsorgsovertagelsen med den begrunnelse at plasseringen skjedde med sikte på adopsjon. Norge ble dømt av EMD i Adele Johansen saken, og konsekvensen av avgjørelsen var en dreining i praksis i den forstand at foreldreansvaret nå i

⁸³ NOU 2012: 5 s. 124.

⁸⁴ Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LvU), 1990: 52.

⁸⁵ Adoptionslag 8.2.1985/153, § 9,2.

⁸⁶ Se bla. Ættleidingarlög nr. 130/1999 jf. Prop. 88 L (2016-2017) kap. 4.5.

⁸⁷ NOU 2012: 5 s. 130.

⁸⁸ Lovbekendtgørelse nr. 775 af 07/08/2019, § 9.

hovedsak ikke fratras før adopsjon er en reell mulighet. Antall adopsjonssaker ble også redusert til tross for økende antall omsorgsovertagelser. I NOU 2012: 5 ble det diskutert om det igjen var ønskelig med et mer åpent regelverk for «direkteplassering for adopsjon». Med tanke på utviklingen på 90-tallet kom utvalget frem til at dette ikke var ønskelig. Praksisen var uheldig fordi det fikk konsekvenser for samværsretten og barnets tilknytning til foreldrene, samtidig som flere adopsjoner aldri ble gjennomført.⁸⁹

Barne- og likestillingsdepartementet ga i Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) side 34-35 klart uttrykk for at det burde legges bedre til rette for at barn som hadde behov for det, fikk nyte godt av adopsjon som barnevernstiltak og at adopsjon i større utstrekning burde benyttes som tiltak. Departementet viste til at adopsjon for *enkelte* barn kan gi tryggere rammer, da uvissheten om fosterhjems plasseringen kan ha stor betydning for barnets utvikling. Departementet mente at det ikke var nødvendig å endre regelverket, men at barnevernet i større grad skulle fremme saker om tvangsadopsjon. Grunnen for ikke å endre praksis gjennom lovendring var på bakgrunn av tiltakets inngripende karakter, men også det faktum at «EMK og EMDs praksis setter rammer for bruken av adopsjon som barnevernstiltak».⁹⁰ Sammenholdt med departementets uttalelser og ny barnevernslov herunder bvl. § 4-20 a som i en viss utstrekning gir adgang til samvær etter gjennomført adopsjon, gis det klar indikasjon på at adopsjon som barnevernstiltak skal anvendes mer.

Med utgangspunkt i departementets uttalelser, presiserte Høyesterett i Rt. 2015 s. 110 at terskelen for adopsjon ikke er senket, men at adopsjon som barnevernstiltak bør brukes oftere enn før dersom det er rettslig adgang til det, og det forutsettes at vedtak om adopsjon må skje innen de rammer som fremkommer av EMK artikkel 8. Den høye terskelen er dermed ikke redusert, men besøkskontakt vil i noen saker innebære at hensynene mot adopsjon ikke har samme tyngde.⁹¹

Adopsjon som barnevernstiltak vil gi kontinuitet og stabilitet til barnet og således redusere usikkerheten for fremtiden. Barnet kan få knyttet seg til sine adoptivforeldre uten å føle at de biologiske foreldrene kan ta det tilbake. Dersom de biologiske foreldrene får samværsrett etter bvl. § 4-20 a, vil barnet bli kjent med sine «røtter». Argumentene mot adopsjon får dermed ikke samme vekt, men den høye terskelen for tvangsadopsjon blir likevel ikke senket. Dette

⁸⁹ NOU 2012: 5 s. 132.

⁹⁰ Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) s. 34-35.

⁹¹ Rt. 2015 s. 110 avsnitt 47-49 og 57.

taler for at adopsjon skal bli mer brukt der det er rettslig adgang til det. Likevel er Norge dømt i en rekke EMD avgjørelser for brudd på menneskerettighetene ved blant annet bruk av tvangsadopsjon. Spørsmålet er om avgjørelsene vil medføre en endring i praksis og således redusere antall adopsjonssaker slik som etter Adele Johansen saken.

4 Barnevernslovens inngrepshjemmel

4.1 Fratagelse av foreldreansvaret

Med hjemmel i bvl. § 4-20 kan fylkesnemnda fatte vedtak om fratagelse av foreldreansvaret. Det er først når foreldrene ikke har foreldreansvaret overfor barnet, at fylkesnemnda kan fatte vedtak om tvangsadopsjon. Dette er en konsekvens av at det er foreldrene som har primæransvaret for barnet, og det er foreldrene som i utgangspunktet skal samtykke til adopsjon jf. adopsjonsloven § 10.⁹²

Vilkåret for å frata foreldreansvaret er at det er «vedtatt å overta omsorgen for barnet». Omsorgsovertagelsen må være «vedtatt», som etter en naturlig forståelse vil si at vedtaket er truffet.⁹³ Det fremkommer ikke når et slikt vedtak kan bli fattet, og vurderingstema og vurderingskriteriene må således utledes fra rettspraksis og EMD praksis jf. mrl. § 2.

Vilkårene for omsorgsovertagelse etter bvl. § 4-12 er strenge, og overtatt omsorg som forutsetning for å frata foreldreansvaret etter bvl. § 4-20 første ledd sikrer dermed at foreldreansvaret ikke blir fratatt uten at det foreligger en alvorlig situasjon.⁹⁴ Fratagelse av foreldreansvaret innebærer et betydelig inngrep i familielivet ved at det blant annet begrenser samværsretten⁹⁵ mellom barnet og foreldrene. I denne sammenheng må konsekvensene av andre alternative ordninger på lengre sikt være utredet og vurdert ut i fra de konkrete forhold i den enkelte sak.⁹⁶

Foreldreansvaret «kan» bli fratatt. Dette innebærer at foreldreansvaret ikke alltid skal bli fratatt selv om omsorgen for barnet er overtatt. Ordlyden «kan» åpner dermed opp for skjønn. Avgjørelsen skal bero på en «samlet og konkret vurdering» av de kryssende hensyn jf. Rt 1991 s. 557 side 563. En må likevel foreta vurderingen i lys av prinsippet om barnets beste og kravet om sterke grunner.⁹⁷

Etter bvl. § 4-1 skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til barnets beste. Vurderingstemaet er om det er til barnets beste at foreldrene ikke lenger har ansvaret.

⁹² Se punkt 2.2.3

⁹³ Bendiksen og Haugli (2018) s. 252.

⁹⁴ Bendiksen og Haugli (2018) s. 252.

⁹⁵ Bvl. § 4-19.

⁹⁶ Rt. 1991 s. 557 (s. 562).

⁹⁷ Rt. 2007 s. 561 avsnitt 47.

Nødvendighetsprinsippet og det minste inngreps prinsipp etter EMK har som mål å sikre at det ikke blir gjort større inngrep enn hva som er nødvendig for å oppnå det ønskede resultatet. Det er da helt sentralt i denne vurderingen at konsekvensen av de ulike tiltakene blir vurdert i en tilstrekkelig grad før en vedtar å frata foreldreansvaret.⁹⁸

Det er særlig EMK artikkel 8 som gir restriksjoner i forhold til inngrep i familielivet. Etter artikkelens andre ledd må inngrep i familielivet fremstå som «nødvendig i et demokratisk samfunn». Bestemmelsen viser til proporsjonalitetsprinsippet og således forholdet mellom statens inngrepsbehov og inngrepsintensiteten overfor familien.⁹⁹ Et tiltak skal ikke være mer inngripende enn det som er nødvendig for å oppnå målet og det skal være forholdsmessighet mellom graden av inngrep og behovet for inngrep. Fordi fratagelse av foreldreansvaret medfører at foreldrene ikke lenger har befatning og myndighet overfor barnet, utgjør vedtaket et betydelig inngrep i familielivet. Staten må da ha sterke grunner for å gripe inn og må vurdere retten til familieliv opp mot hva som er det beste for barnet.¹⁰⁰

Hva som er det beste for barnet i den spesifikke situasjonen kan være svært vanskelig å avgjøre, og må avgjøres konkret. EMD presumerer at det er til barnets beste å opprettholde familiebandet, og at en ved vurdering må se hen til hvilke langsiktige konsekvenser et brudd i familielivet vil påføre barnet.¹⁰¹ Det er rimelig å tolke EMD slik at det i de fleste tilfeller er det beste for barnet at foreldrene beholder foreldreansvaret slik at barnet får en opplevelse av kontinuitet. Et hensyn som taler i mot sterk vektlegging av å opprettholde familiebandet er barnets behov for god og stabil voksenkontakt.

Det er på det rene at det er strenge vilkår for å frata foreldreansvaret. Høyesterett viser til at avgjørelsen beror på en «samlet og konkret vurdering» der barnets beste og kravet om sterke grunner legger føringer for vurderingen.¹⁰² Høyesterett uttalte i HR-2016-2262-A avsnitt 94 og 95 at «et grunnvilkår for fratakelse må være at foreldrene utøver foreldreansvaret på en måte som ikke er i barnets interesse». Det er naturlig å tolke uttalelsen slik at barnevernet kan gripe inn der foreldrene ikke ivaretar barnets psykiske eller fysiske interesser. Fratagelsen av foreldreansvaret innebærer at foreldrene mister beføyelser som de hadde i behold til tross for omsorgsovertagelsen. Det mest alvorlige er at foreldrene ikke lenger har kompetanse til å

⁹⁸ Bendiksen og Haugli (2018) s. 252-253.

⁹⁹ Prop. 131 L (2018-2019) punkt 4.2.

¹⁰⁰ Bendiksen og Haugli (2018) s. 48-51.

¹⁰¹ Strand Lobben, avsnitt 205-208.

¹⁰² Rt. 1990 s. 1274 jf. Rt. 1985 s. 344.

samtykke til adopsjon. Da det er strenge krav til å frata foreldreansvaret, tilsier dette desto enda høyere terskel til tvangsadopsjon. Som nevnt¹⁰³ brytes alle juridiske bånd mellom biologiske foreldre og barn ved adopsjon, som innebærer en betydelig inngripen i familielivet jf. adopsjonsloven § 24.

4.2 Adopsjon som barnevernstiltak

4.2.1 Barnevernloven § 4-20 tredje ledd

Med hjemmel i bvl. § 4-20 tredje ledd kan fylkesnemnda gi samtykke til adopsjon dersom fire kumulative vilkår er innfridd. Vilkårene i bestemmelsen fremkommer i tredje ledd bokstav a til d. Etter ordlyden «kan» fylkesnemnda samtykke til adopsjon. Adopsjon kan dermed bli vedtatt etter en konkret og helhetlig vurdering basert på skjønn.

4.2.2 Første alternativ i bvl. § 4-20 tredje ledd bokstav a

Første alternativ i bvl. § 4-20 tredje ledd bokstav a er «at det må regnes som sannsynlig at foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg». Vilkåret «sannsynlig» viser til et beviskrav.¹⁰⁴ Før lovendringen samsvarte vilkåret med ordlyden om opphevelse av omsorgsovertagelse i bvl. § 4-21. Etter lovendringen ble ordlyden i bvl. § 4-21 endret til «overveiende sannsynlig». Spørsmålet var om beviskravet i bvl. § 4-20 skulle endre innhold, men det fremgår uttrykkelig av forarbeidene at endringene i bvl. § 4-21 ikke skulle ha betydning for forståelsen av vilkårene for adopsjon.¹⁰⁵ Beviskravet i bvl. § 4-20 er dermed ikke endret og det må være alminnelig sannsynlighetsovervekt for at foreldrene ikke kan gi varig forsvarlig omsorg for barnet.¹⁰⁶

Vilkåret «varig» viser til en fremtidsrettet vurdering. I forarbeidene ble varighetskravet presisert slik at tilbakeføring til foreldrene ikke lenger måtte være sannsynlig.¹⁰⁷ Det er den forventede varigheten av omsorgsovertagelsen som er avgjørende, ikke varigheten eller

¹⁰³ Punkt 1.1.

¹⁰⁴ Ofstad, Skar (2015) s. 166.

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) s. 26.

¹⁰⁶ Ofstad, Skar (2015) s. 166.

¹⁰⁷ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 53.

graden av foreldrenes manglende omsorgsevne.¹⁰⁸ Dersom foreldrene på et senere tidspunkt kan gi forsvarlig omsorg skal vedtaket om omsorgsovertagelse oppheves jf. bvl. § 4-21.

Ordlyden tilsier at det må være en tilsvarende permanent tilstand eller i det minste at det er gått en viss tid. Dersom det ikke er sannsynlig at barnet kan flytte hjem til foreldrene før det er myndig, kan en gå ut i fra at vilkåret er innfridd.¹⁰⁹ Høyesterett har ikke uttalt noe spesifikt angående tidsbegrensning i vilkåret «varig», men i Rt. 2007 s. 561 ble det vist til at det til tross for morens positive utvikling på mange områder ville det være «mange år frem i tiden» før hun kunne gi et barn forsvarlig omsorg.¹¹⁰ Uttrykk som «langvarig», «svært langvarig» og «overskuelig fremtid» har blitt benyttet for å beskrive den forventede varigheten.¹¹¹

Dersom det er overveiende sannsynlighet for at omsorgsovertagelsen vil være varig, er det rimelig å anta at adopsjon kan vurderes på et tidlig tidspunkt. Adopsjon kan da vurderes så tidlig som ved fratagelse av foreldreansvaret, men det må likevel gå tilstrekkelig tid for å kunne vurdere om adopsjon er til barnets beste i den konkrete saken. Ordlyden i bestemmelsens første ledd taler i mot en slik tolkning. Praksis viser imidlertid at fratakelse av foreldreansvaret og adopsjon kan behandles i samme sak, så fremt vilkårene i bvl. § 4-20 bokstav a til d er oppfylt.¹¹²

Ordlyden «forsvarlig omsorg» viser til foreldrenes evne til å gi barnet den omsorgen som barnet har en grunnleggende rett til. Vilkåret må tolkes i lys av foreldrenes omsorgsevne sammenholdt med det konkrete barnets omsorgsbehov.¹¹³ Ordlyden «omsorg» må forstås som de materielle behov et barn har; slik som bosted, klær, oppfølging, men ikke minst de emosjonelle og psykiske behov slik som personlig kontakt og trygghet.¹¹⁴ Det kan trekkes en nedre grense mot vilkårene for omsorgsovertagelse etter bvl. § 4-12. Følgelig må vilkårene etter bvl. § 4-12 være til stedet før en kan fastslå at foreldrenes omsorgsevne ikke er forsvarlig etter bvl. § 4-20.

¹⁰⁸ Bendiksen og Haugli (2018) s. 261.

¹⁰⁹ Bendiksen og Haugli (2018) s. 261.

¹¹⁰ Rt. 2007 s. 561 avsnitt 41.

¹¹¹ Bendiksen og Haugli (2018) s. 261.

¹¹² Rt. 2001 s.14 (s. 20).

¹¹³ Bendiksen og Haugli (2018) s. 161.

¹¹⁴ Bendiksen og Haugli (2018) s. 84-85.

4.2.3 Andre alternativ i bvl. § 4-20 tredje ledd bokstav a

Det andre alternativet i bvl. § 4-20 tredje ledd bokstav a er at «barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet». Slik vilkåret lyder er det tilknytningen til fosterfamilien og således konsekvensen av flytting fra dem, og ikke foreldrenes omsorgsevne som er avgjørende. Vektige vurderingsmomenter vil være varigheten av oppholdet hos fosterforeldrene, alderen til barnet og kontakten barnet har hatt med sine biologiske foreldre. Barnets robusthet og sårbarhet kan også spille inn i vurderingen.¹¹⁵

Vilkåret for å tilbakeføre omsorgen til foreldrene etter bvl. § 4-21 er likelydende. Da vilkårene har samme ordlyd, taler det for at lovgiver har ment at vilkårene skal forstås likt. Av denne grunn vil rettskilder som omhandler bvl. § 4-21 første ledd annet punktum være relevante.

Foreldrenes omsorgsevne er likevel av betydning i vurderingen, da deres evne til å hjelpe barnet har innvirkning på hvordan barnet håndterer flytting.¹¹⁶ Forarbeidende til bvl. § 4-21 stiller krav til karakteren av «alvorlige problemer». I uttrykket ligger det en garanti for at det foretas både en kortsiktig og langsiktig vurdering.¹¹⁷ Høyesterett har uttalt at det avgjørende vil være om tilbakeføringen vil medføre en reell fare for skadevirkninger av betydning på lengre sikt.¹¹⁸

Det vises likevel til en terskel jf. «alvorlig». Terskelen må ses i sammenheng med det biologiske prinsippet og at barnet som utgangspunkt har det best ved å vokse opp hos sine biologiske foreldre. Dette kan igjen knyttes til vurderingen av barnets beste, da det beste for barnet vil være å kjenne til kontinuitet og trygghet. Høyesterett har i den anledning uttalt at vurderingen må skje ut fra en forventet utvikling i et lengre perspektiv.¹¹⁹ Det er dermed klart at hensynet til barnet står sentralt, og hensynet til biologiske foreldre kommer i bakgrunn der flytting vil innebære en for stor belastning for barnet til tross for at det biologiske prinsipp taler for gjenforening.¹²⁰

¹¹⁵ Bendiksen og Haugli (2018) s. 262.

¹¹⁶ Rt. 2004 s. 1683 avsnitt 50, jf. Ofstad, Skar (2015) s. 221.

¹¹⁷ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 54-55.

¹¹⁸ Rt. 2004 s. 1683 avsnitt 32.

¹¹⁹ Se bla. Rt. 2004 s. 1683 avsnitt 32, og Rt. 1997 s. 170 (s 176).

¹²⁰ Se Rt. 2015 s. 110.

Ordlyden «kan føre til» i § 4-20 tredje ledd bokstav a viser til et beviskrav. I henhold til rettspraksis, blant annet Rt. 2015 s. 110,¹²¹ er det uttalt at det er krav om alminnelig sannsynlighetsovervekt, det vil si hvilket faktum som er mest sannsynlig. For eksempel må det være sannsynlighetsovervekt for at tilbakeføring til foreldrene vil føre til alvorlige problemer for barnet.

4.3 Barnevernloven § 4-20 tredje ledd bokstav b

4.3.1 «Barnets beste»

Ettersom tvangsadopsjon er et tiltak etter kapittel 4, må det være til barnets beste jf. bvl. § 4-1. Slik sett er vilkåret i bvl. § 4-20 tredje ledd bokstav b om at «adopsjon vil være til barnets beste» overflødig, men fordi vilkåret fremgår uttrykkelig får det en enda mer konkret og avgjørende betydning for vurdering om tvangsadopsjon. I følge forarbeider skyldes det spesifikke vilkåret i bvl. § 4-20 tiltakets alvorlige og endelige karakter.¹²²

Paragraf 4-20 tredje ledd bokstav b sier ikke noe om hvilke beviskrav som ligger til grunn for at adopsjon skal være til barnets beste. Det fremgår av forarbeidene at adopsjonssamtykke bare kan gis der det etter en samlet vurdering av det enkelte barnets behov, vil være klart bedre for barnet å bli adoptert enn å vokse opp som fosterbarn.¹²³ At det «klart» vil være bedre viser til at det er en høyere terskel for å bli adoptert enn det ordlyden i bestemmelsen tilsier. Høyesterett har uttalt i Rt. 1991 s. 557 avsnitt 562 og Rt. 2001 s. 14 avsnitt 21 at ettersom adopsjonsvedtak er ugjenkallelig, må avgjørelsen baseres på at det «med relativt stor sikkerhet kan sies at det vil være best for barnet å bli adoptert».¹²⁴ Uttalelsen «relativt stor sikkerhet» sammenholdt med «klart» i forarbeider taler sterkt for at det er et høyere beviskrav enn det ordlyden i bvl. § 4-20 taler for, og at adopsjon mot foreldrenes samtykke krever vektige grunner. Da adopsjon også innebærer et endelig brudd i familieforholdet, taler det for en høyere terskel i bvl. § 4-20 enn andre bestemmelser der «barnets beste» kommer til anvendelse. Uttalelsen «relativt stor sikkerhet» viser at det likevel ikke er et krav om absolutt sikkerhet.

¹²¹ Rt. 2015 s. 110 avsnitt 40.

¹²² Innst. O. nr. 80 (1991-1992) s. 27.

¹²³ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 53-54.

¹²⁴ Bendiksen og Haugli (2018) s. 263.

4.3.2 Særlige vurderingstema ved forståelsen av barnets beste

I Rt. 2007 s. 561 var spørsmålet om adopsjon var til barnets beste. Angående den generelle forståelsen av vilkåret, ble det uttalt at «det må foreligge sterke grunner for å samtykke til adopsjon mot biologiske foreldres vilje».¹²⁵ Høyesterett har i blant annet Rt. 2015 s. 1107 lagt til grunn at vilkåret «barnets beste» i bvl. § 4-20 må suppleres med et krav om særlig tungtveiende grunner.¹²⁶ I vurderingen om det med tilstrekkelig sikkerhet kan sies at adopsjon er til barnets beste må «de forhold på barnets hånd som tilsier adopsjon, være så sterke at hensyn til å opprettholde de biologiske båndene mellom barnet og foreldrene må vike.»¹²⁷

Barnets beste må vurderes konkret og individuelt i hvert enkelt tilfelle,¹²⁸ men også på bakgrunn av generell kunnskap og erfaring da dette kan si noe om fremtidsutviklingen. For eksempel kan barnepsykiatrien eller -psykologien bidra med kunnskap om hvordan et barn generelt vil reagere på en eventuell adopsjon.¹²⁹

Høyesterett har lagt til grunn retningslinjer for vurdering av hva som ligger i vilkåret «barnets beste» ved tvangsadopsjon, og i denne sammenheng vist til at tvangsadopsjon gir økt trygghet, stabilitet og tilhørighet.¹³⁰ Dette på grunn av at adopsjon tar bort tvil hvor barnet skal vokse opp.¹³¹ I Rt. 2015 s. 110 avsnitt 61 ble det vist til guttens sterke og rotfestede tilknytning til fosterhjemmet, og tilknytningen burde tillegges stor vekt. Kontinuitet, stabil og god voksenkontakt skal også vektlegges ved vurdering av hva som er til barnets beste jf. bvl. § 4-1. Verdien av kontakt mellom barnet og biologiske foreldre må derfor veies opp mot hensynet å sikre barnet en stabil og trygg oppvekstsituasjon.¹³² Dersom barnet er spesielt sårbart og har særlig behov for trygghet og stabilitet er dette hensyn som taler for at adopsjon skal gjennomføres.

I Rt. 1997 s. 534 side 539 ble det uttalt at ved en adopsjon skapes det sterke følelsesmessige og emosjonelle bånd til adoptivfamilien og det rettslige uopløselige fellesskapet kan gi

¹²⁵ Rt. 2007 s. 561 avsnitt 47.

¹²⁶ Rt. 2015 s. 1107 avsnitt 43-44.

¹²⁷ Rt. 2015 s. 1107 avsnitt 44, sml. Abdi Ibrahim avsnitt 57.

¹²⁸ HR-2018-1720-A avsnitt 65 jf. Rt. 2007 s. 561 avsnitt 50.

¹²⁹ Rt. 2007 s. 561 avsnitt 47.

¹³⁰ Rt. 2001 s. 14 avsnitt 23, og Rt. 2007 s. 561 avsnitt 50. Se uttalelse fra ekspert i Strand Lobben, avsnitt 130.

¹³¹ Bendiksen og Haugli (2018) s. 264.

¹³² Ofstad, Skar (2015) s. 169-170.

trygghet og samhørighet. Videre viste førstevoterende til at ved adopsjon får fosterbarnet status på lik linje med fosterforeldrenes andre barn, noe som vil fremme følelsen av likeverd.¹³³ Likestilling med andre barn i familien er dermed også et vesentlig vurderingsmoment.

Et sentralt vurderingstema er hvilken betydning det vil ha for barnet å opprettholde kontakten med de biologiske foreldrene. Det fremgår av forarbeidene at det er alminnelig akseptert i vårt samfunn at det er et gode at barnet har kontakt med sine biologiske foreldre, og at det bør være et vesentlig moment i vurderingen om adopsjonssamtykke skal gis eller ikke.¹³⁴

Betydningen av besøkskontakt har i flere Høyesterettsavgjørelser syntes å være utslagsgivende, blant annet i Rt. 2001 s. 14. Stabil utvikling av barnets identitet taler sterkt for kontakt med biologiske foreldre. På den andre siden kan kontakten medføre usikkerhet for barnet i den grad kontakten er negativ.

Tilknytning til foreldrene innebærer en vurdering av den eksisterende kontakten mellom barnet og foreldrene. Dersom tilknytningen ikke er sterk, på grunn av begrenset samvær taler dette for å gjennomføre adopsjon. Likevel kan det være viktig for barnet å ha kontakt med foreldrene og en må vurdere hvilken betydning det vil ha for barnet å bryte den eksisterende kontakten.¹³⁵ Høyesterett har fremhevet at forholdet mellom barnet og barnets biologiske foreldre må tillegges stor vekt i den skjønsmessige helhetsvurderingen, og at det særlig gjelder dersom det «ikke kan fastslås med særlig grad av sikkerhet hvilken ordning som alle forhold tatt i betraktning vil være det beste for barnet».¹³⁶ For små barn som flytter tidlig fra sine biologiske foreldre, vil ikke en slik tilknytning etableres. Dette kan tale for at adopsjon kan gjennomføres.

Vurderingen skal være konkret og knyttet til det aktuelle barnet, men samtidig er det på det rene at en må se til de generelle momentene og vurdere fordeler og ulemper adopsjon medfører for barn generelt sett. I følge Høyesterett må de generelle, men nyanserte, erfaringer veie tungt, samtidig som de individuelle momentene må vurderes opp mot disse generelle erfaringene.¹³⁷ Målet for rettsanvender er å komme frem til den beste løsningen for barnet.

¹³³ Se også adopsjonsloven § 24.

¹³⁴ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 53.

¹³⁵ Bendiksen og Haugli (2018) s. 265 jf. Rt. 2001 s. 14 avsnitt 23.

¹³⁶ Rt. 2001 s. 14 (s. 23-24).

¹³⁷ Rt. 2007 s. 561 avsnitt 50.

Rettspraksis bidrar da med en rekke hensyn som er sentrale, men det er momentene i den enkelte sak som er avgjørende.

4.4 Barnevernloven § 4-20 tredje ledd bokstav c

Etter bvl. § 4-20 tredje ledd bokstav c må «adoptivsøkeren ha vært fosterforelder til barnet og har vist seg skikket til å oppdra det som sitt eget».¹³⁸ I henhold til ordlyden er det to kumulative vilkår som må være oppfylt jf. «og». Det fremkommer av ordlyden at det er et varighetskrav i bestemmelsen. Adoptivsøkeren må på forhånd ha vært fosterforelder til barnet, men det fremgår ikke av ordlyden hvor lenge adoptivsøkeren må ha vært fosterforelder. I følge forarbeider var det et bevisst valg, og at dette må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle.¹³⁹ De helt kortvarige opphold vil ikke være tilstrekkelig, da fosterforeldrene innen den tid ikke kan vise at de er skikket til å oppdra barnet som sitt eget. Hvor lang tid det tar å vise seg som skikket, kan bero på ulike faktorer slik som barns alder, hvordan barnet klarer å knytte seg til fosterforeldrene, barnets tidligere opplevelser og hvordan fosterforeldrene klarer å knytte seg til barnet.¹⁴⁰

Den endelige konsekvensen av adopsjon er at barnet blir fosterforeldrenes «eget» i praktisk og rettslig forstand. Av denne grunn skal fosterforeldrene være skikket til å oppdra barnet som «sitt eget».¹⁴¹

4.5 Barnevernloven § 4-20 tredje ledd bokstav d

Etter barnevernloven § 4-20 tredje ledd bokstav d fremkommer det at «vilkårene for å innvilge adopsjon etter adopsjonsloven er til stede». Bestemmelsen trådte i kraft i 2006 og skal ikke innebære en endring av vilkårene for adopsjon, men en ren flytting av den reelle avgjørelsesmyndigheten. Det er fylkesnemnda som skal overprøve om vilkårene for adopsjon er oppfylt og ikke adopsjonsmyndighetene. Tilføyelsen til loven innebærer en forenkling av den tidligere prosessen ved adopsjonsvedtak, og forhindre at unødig tid går tapt før barnets omsorgssituasjon blir avklart.¹⁴²

¹³⁸ Sml. adopsjonsloven §§ 5 og 8.

¹³⁹ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 54.

¹⁴⁰ Bendiksen og Haugli (2018) s. 267.

¹⁴¹ Sml. adopsjonsloven §§ 1 og 5 første ledd.

¹⁴² Ot.prp. nr. 64 (2004-2005) s. 36.

I henhold til ordlyden skal fylkesnemnda tilsynelatende prøve alle bestemmelsene i adopsjonsloven. I realiteten er det ikke mye som skal prøves. Fylkesnemnda skal prøve vilkårene nedfelt i adopsjonsloven kap. 2, med unntak av adopsjonsloven § 6 tredje ledd og § 10. Det mest sentrale vilkåret i adopsjonsloven § 4 om barnets beste vil allerede være behandlet i henhold til bvl. § 4-20 tredje ledd bokstav b.

5 EMK

5.1 Artikkel 8

5.1.1 Første ledd

«Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv» jf. EMK artikkel 8 første ledd. Etter ordlyden innebærer det en rett til å være med sin familie og være i fred fra offentlige inngrep i familielivet. Ordlyden «enhver» omfatter både foreldre og barn. EMD har vist til at «the mutual enjoyment by parent and child of each other's company constitutes a fundamental element of family life, and domestic measures hindering such enjoyment amount to an interference with the right protected by Article 8 of the Convention».¹⁴³ Uttalelsen fremhever at familielivet ikke opphører selv om barnet tas under omsorg av barnevernet, og restriksjoner på kontakt kan utgjøre et brudd på artikkel 8.

Ordlyden «familielivet» peker i retning av genetisk tilknytning mellom familiemedlemmene. Det er likevel sikker rett at EMK artikkel 8 ikke utelukkende omfatter forholdet mellom biologiske foreldre og barn, men også sosiale og juridiske forhold.¹⁴⁴ Det avgjørende er hvor nær personlig tilknytning det er mellom barnet og den som påstår seg krenket.¹⁴⁵ Hvem som regnes som barnets foreldre bestemmes ikke ut fra biologiske forhold, men de rettslige. Det er da mest dekkende å si at artikkel 8 beskytter tilknytningsforholdet mellom barnet og de som er barnets rettslige foreldre.¹⁴⁶

5.1.2 Andre ledd

Det følger av andre ledd og praksis fra EMD at barnevernstiltak kan være berettiget dersom tiltaket har hjemmel i lov og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til visse angitte formål.¹⁴⁷ Hva som anses nødvendig i et demokratisk samfunn vil bero på omstendighetene i den enkelte sak og om tiltaket er rimelig og hensiktsmessig, og må ses i lys av rettsutviklingen og samfunnsutviklingen.¹⁴⁸ Videre er vilkåret om at inngrepet må være

¹⁴³ Johansen, avsnitt 52. Strand Lobben, avsnitt 202.

¹⁴⁴ L. v. The Netherlands, avsnitt 37-42.

¹⁴⁵ Bendiksen og Haugli (2015) s. 47.

¹⁴⁶ Brynildsrud side 272 jf. Bendiksen og Haugli (2015) s. 164.

¹⁴⁷ K. and T. avsnitt 154. Mohamed Hasan, avsnitt 142-143. Strand Lobben, avsnitt 202.

¹⁴⁸ Prop. 169 L (2016-2017) s. 19.

nødvendig, tolket som et krav om forholdsmessighet mellom mål og middel, slik at det må skje en balansert avveining av de kryssende hensyn.¹⁴⁹

Angående vilkåret «nødvendig i et demokratisk samfunn» har EMD uttalt at nasjonale myndigheter har et bredt skjønnsmessig spillerom når de skal avgjøre om det er nødvendig å overta omsorgen for et barn.¹⁵⁰ Det skjønnsmessige spillerommet vil likevel variere i lys av arten av og alvorret i de interesser som står på spill.¹⁵¹ Et særlig viktig punkt for EMD har vært å sikre seg at saksbehandlingen er forsvarlig, og at de berørte parter får mulighet til å uttale seg. Men også om det har blitt prøvd med mindre inngripende tiltak før vedtak om omsorgsovertagelse.¹⁵² Domstolen har i flere tilfeller vurdert om argumentene for inngrep er tilstrekkelige, herunder begrensning av samvær og annen kontakt mellom foreldre og barn.¹⁵³

Vilkåret «nødvendig i et demokratisk samfunn» viser at selv de mest inngripende tiltak kan være berettiget dersom inngrepet har et legitimt formål og er nødvendig.¹⁵⁴ Det avgjørende er at staten benytter akseptable virkemidler for å oppnå formålet.¹⁵⁵ Som nevnt må det foretas en konkret helhetsvurdering ved avgjørelsen om det skal gis adopsjonssamtykke. Praksis fra EMD viser imidlertid en restriktiv holdning til flytting av barnet og i enda større grad restriksjon i forhold til adopsjon.¹⁵⁶ Selv om det anses som nødvendig å flytte barnet for å gi barnet tilstrekkelig omsorg og stabilitet, har praksis vist at vilkårene for inngrep er strengere jo mer et tiltak vil gripe inn i privat- og familielivet.¹⁵⁷

I Adele Johansen-saken uttalte domstolen;

«the Court considers that taking a child into care should normally be regarded as a temporary measure to be discontinued as soon as circumstances permit and that any measures of implementation of temporary care should be considered with the ultimate aim of reuniting the natural parent and the child.»¹⁵⁸

¹⁴⁹ HR-2020-661-S avsnitt 76.

¹⁵⁰ Johansen, avsnitt 64.

¹⁵¹ Sunday Times mot Storbritannia (nr. 1) av 26. april 1979, serie A nr. 30, s. 35-37, pkt. 59.

¹⁵² Strand Lobben, avsnitt 211.

¹⁵³ Rt. 2001 s. 14 (s. 21).

¹⁵⁴ Strand Lobben, avsnitt 203.

¹⁵⁵ Prop. 169 L (2016-2017) s. 19.

¹⁵⁶ Se bla. Adele Johansen.

¹⁵⁷ Se bla. Aune, avsnitt 54. Mohamed Hasan, avsnitt 118. Strand Lobben, avsnitt 126.

¹⁵⁸ Johansen, avsnitt 78, se også K. and T, avsnitt 151 og Pedersen, avsnitt 60.

I denne saken hadde klageren blitt fratatt foreldreansvaret og sin rett til samvær med varig plassering av datteren i fosterhjem med sikte på adopsjon av fosterforeldrene. Ordlyden «normally be regarded as a temporary measure» innebærer at målet om gjenforening av og til kan ses bort fra. Adopsjon kan gjennomføres og er forenelig med EMK art. 8, men bare i «very exceptional circumstances» og «can only be justified if they were motivated by an overriding requirement pertaining to the child's best interests».¹⁵⁹ Omstendigheter som kan tale for at tiltak er nødvendig, er der barnets liv, helse og utvikling står i fare, jf. mindretallet i dommen.¹⁶⁰

Selv om Adele Johansen dommen ikke eksplisitt omhandlet adopsjon kan en trekke ut at adopsjon bare skal anvendes som tiltak i helt spesielle situasjoner. Det er på det rene at det grunnleggende utgangspunktet etter EMD er at omsorgsovertagelsen skal være midlertidig og ikke langvarig med sikte på adopsjon. Likevel er ikke adopsjon uforenelig med menneskerettighetene og tiltak som ikke er i samsvar med gjenforening kan anvendes, men med noe høy terskel og strenge vilkår.¹⁶¹

EMD har ved flere anledninger uttalt at hovedhensikten må være å gjenforene barnet med sine biologiske foreldre.¹⁶² EMD har vist at de legger stor vekt på gjenforeningsmålet, og det må være rimelig å si at dette er et utslag av det biologiske prinsipp. For eksempel i Olsson vs. Sverige (no. 1) aksepterte EMD avgjørelsen om å overta og beholde omsorgen for barna, men at gjennomføringen ikke i stor nok grad ivaretok formålet å gjenforene barnet med foreldrene. Sverige hadde med det krenket EMK art. 8.

Ut fra både Adele Johansen saken og Olsson saken, kan en utlede at det er høy terskel for adopsjon. Det klare utgangspunktet er at barnet skal vokse opp hos sin familie, og det offentlige bare kan gripe inn i familielivet dersom dette er nødvendig av hensyn til barnet.¹⁶³ Dersom det blir gjennomført en omsorgsovertagelse skal formålet være å gjenforene barnet med biologiske foreldre og foreløpige tiltak skal oppheves så snart omstendighetene tillater det. Det skal dermed sterke grunner til før adopsjon anses som «nødvendig» slik det kreves

¹⁵⁹ Johansen, avsnitt 78.

¹⁶⁰ Johansen, Dommer Morenilla avsnitt 3.

¹⁶¹ Se bla. Mohamed Hasan.

¹⁶² Se bla. Strand Lobben avsnitt 205.

¹⁶³ NOU 2012: 5 s. 49.

etter artikkel 8 andre ledd. Likevel viser reservasjonen at familielivet ikke er totalt beskyttet når familielivet ikke er i samsvar med hva som er til barnets beste.¹⁶⁴

¹⁶⁴ R. and H, avsnitt 77.

6 EMD praksis

6.1 Innledning

6.1.1 Case of Mohamed Hasan v. Norway (No. 27496/15) 28.04.18

Det avgjørende spørsmålet i saken, var om fratagelse av foreldreansvaret og det faktum at fosterforeldrene kunne adoptere Ivan Mohamed Hassan sine to barn, var i strid med EMK artikkel 8 om retten til respekt for familielivet.

I denne saken var klager i en krevende livssituasjon. Hun ble utsatt for grov vold av barnefar og hun flyktet til krisesenter ved flere anledninger. Barnevernet informerte 14. april 2009 at de ville være bekymret for barnet dersom de flyttet tilbake til barnefaren.

Etter mye frem og tilbake med akutt plassering i fosterhjem, tilbakeføring, hjelpetiltak, krisesenter og vanskelig bosituasjon med barnefar, gjennomførte barnevernet et akuttvedtak og plasserte klagers to barn i fosterhjem på hemmelig adresse.

Etterhvert fikk klager mer besøkskontakt med barna, og barna bodde ikke lenger på hemmelig adresse. Før det ble bestemt noe mer angående omsorgssituasjonen, ble barna kidnappet fra et samværsmøte med mor. Kidnapperne brukte elektrosjokk våpen på mor, som måtte på sykehuset. Kidnappingen var organisert av barnefar. Etter hendelsen ble det vedtatt at det ikke skulle være kontakt mellom barna og de biologiske foreldrene. Den 1. oktober 2013 fremmet barnevernstjenesten sak om fratakelse av foreldreansvaret og samtykke til adopsjon.

Kommunen vant frem i både tingretten og lagmannsretten. Anke til Høyesterett var forgjeves.

Mor klaget saken inn for EMD, som i kammeravgjørelse kom frem til at det ikke var en krenkelse av retten til respekt for familielivet slik det er nedfelt i artikkel 8. EMD la til grunn at avgjørelsesprosedyren var rettferdig, klager hadde vært tilstrekkelig involvert, og følgelig utgjorde ikke avgjørelsen en uforholdsmessig innblanding i klagers rett til respekt for familieliv.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Mohamed Hasan, avsnitt 163.

6.1.2 Case of Strand Lobben and others v. Norway (No. 37283/13)

10.09.19

Det avgjørende spørsmålet i denne saken, var om fratagelse av foreldreansvaret og samtykke til adopsjon var i strid med EMK artikkel 8 retten til respekt for familielivet og i den anledning om tiltaket var «nødvendig i et demokratisk samfunn».

Klager var i en krevende livssituasjon da hun ble gravid. Hun bodde hos sine foreldre og hadde utfordringer som følge av epileptiske anfall. Klager og sønnen bodde på et familiesenter rett etter fødselen, der ansatte uttrykte sterk bekymring på grunn av at gutten var slapp og hadde lav vekt. Da klager ville forlate familiesenteret tre uker etter fødselen, fattet barnevernstjenesten et akuttvedtak. Barnet ble midlertidig plassert i fosterhjem og klager fikk samværsrett én og en halv time i uken. Barnevernstjenesten søkte om omsorgsovertagelse og fikk medhold. Klager fikk i denne anledning to timers samvær seks ganger i året.

Da livssituasjonen til klager endret seg, hun ble gravid igjen og giftet seg, søkte hun om tilbakeføring eller eventuelt økt samvær. Barnevernstjenesten søkte om fratakelse av foreldreansvaret og samtykke til adopsjon. Kommunen vant frem i fylkesnemnd og tingretten. Videre anke til lagmannsretten ble nektet fremmet.

Saken ble klagd inn for EMD, som i kammeravgjørelse under dissens 4-3 kom frem til at det ikke var krenkelse av retten til familieliv etter artikkel 8. Mor begjærte overprøving i storkammer og fikk det innvilget.

Flertallet i domstolen kom til at beslutningsprosessen som ledet til avgjørelsen om fratagelse av foreldreansvaret og samtykke til adopsjon ikke var gjort på en slik måte at alle syn og interesser var tatt i betraktning i tilstrekkelig grad. Beslutningsprosessen samsvarte derfor ikke med inngrepets og interessens alvor og det ble konkludert med brudd på artikkel 8.¹⁶⁶

Krenkelsen av artikkel 8 er knyttet til saksbehandlingen. Begrunnelsen for tiltaket var ikke grundig nok, og det var et sentralt poeng for EMD at tingretten skulle hentet inn oppdatert sakkyndigerklæringer eller oppnevnt nye sakkyndige. Det var også merknader knyttet til den materielle avveiningen mellom barnets behov for stabilitet og familiegjenforening. EMD fant at den ikke hadde kompetanse til å ta under behandling klagepunktet angående det første

¹⁶⁶ Strand Lobben, avsnitt 225-226.

hastevedtaket og kontaktrettighetene som ble avgjort ved lagmannsrettens dom april 2010.¹⁶⁷ Likevel mente EMD at spørsmålet om fratagelse av foreldreansvaret og samtykke til adopsjon måtte ses i sammenheng når sakskomplekset skulle avgjøres. Omstendighetene som ledet frem til avgjørelsen om adopsjon måtte dermed tas i betraktning.¹⁶⁸ Dette innebærer i realiteten at EMD behandler det første klagepunktet, selv om de fastslo at de ikke hadde kompetanse.

6.1.3 Case of K.O and V.M v. Norway (No. 64808/16) 19.11.19

Det sentrale spørsmålet i denne saken var om avgjørelsen om omsorgsovertagelse og samværstiden var i strid med EMK artikkel 8.

Mor og barn bodde på et familiesenter den første tiden etter fødselen på grunn av bekymringer om hennes psykiske helse, rusmisbruk og alvorlige samlivsproblemer med barnefar. Barnevernstjenesten fattet akuttvedtak om omsorgsovertagelse da mor trakk samtykket til å være på familiesenteret. Barnevernstjenesten fattet så vedtak om ordinær omsorgsovertagelse og fikk medhold av fylkesnemnda. Fylkesnemnda la til grunn at omsorgsovertagelsen kom til å være langvarig og satte samvær til én time fire ganger i året. Tingretten utvidet samværet til to timer seks ganger i året etter klage fra foreldrene.

Da barnet var litt over tre år gammelt, fremmet foreldrene begjæring om tilbakeføring. Fylkesnemnda nektet tilbakeføring og foreldrene brakte saken inn for tingretten som avsa dom for tilbakeføring uten muntlige forhandlinger. Avgjørelsen var rettskraftig og klagen til EMD omhandlet samvær.

EMD kritiserte ikke saksbehandlingen, og heller ikke omsorgsovertagelsen krenket artikkel 8, men kom frem til at samværsmengden stred mot artikkel 8.

¹⁶⁷ Strand Lobben, avsnitt 147-148 jf. avsnitt 143 og 76.

¹⁶⁸ Strand Lobben, avsnitt 147-148.

6.1.4 Case of Abdi Ibrahim v. Norway (No. 15379/16) 17.12.19

Det avgjørende spørsmålet var om fratagelsen av foreldreansvaret og samtykke til adopsjon var i strid med klagerens rett til respekt for familielivet etter EMK artikkel 8.

Klageren er av somalisk opprinnelse og kom til Norge i 2010 sammen med sin sønn som da var rundt et halvt år. De bodde på et mor-barn-senter som meldte inn bekymring om klagers omsorgsevne. Da gutten var ett år, ble han plassert i et kristent fosterhjem. Biologisk mor ønsket imidlertid at sønnen skulle plasseres hos familie eller et fosterhjem hos en muslimsk familie. Litt under tre år senere, fremmet barnevernstjenesten en begjæring om fratagelse av foreldreansvaret og samtykke til adopsjon. Mor ønsket å opprettholde kontakten gjennom samvær, særlig for å sikre at sønnen ble kjent med sin kultur. Fosterforeldrene ville derimot ikke ha besøkskontakt og ønsket at barnet skulle døpes og skifte navn etter adopsjonen.

Mor klagde avgjørelsen inn til EMD. EMD kom frem til at beslutningsprosessen frem til omsorgsovertagelsen og samtykke til adopsjon ikke i tilstrekkelig grad tok hensyn til klagerens synspunkt og interesser. På grunn av inngrepets alvor og betydningen for de involverte, ble det konkludert med brudd på artikkel 8.¹⁶⁹ Avgjørelsen er ikke rettskraftig, da det er bestemt at saken skal behandles i storkammer.¹⁷⁰ Grunnen for ny behandling er spørsmålet om religionsfrihet etter EMK artikkel 9 som klager anførte i kammerdommen, men som ikke ble direkte besvart.

¹⁶⁹ Abdi Ibrahim, avsnitt 64.

¹⁷⁰ https://rett24.no/articles/ny-norsk-barnevernsak-sluppet-inn-til-emds-storkammer?fbclid=IwAR3xEzPpvY1KtYLGd0rDZ8Wo-cn52vFvi_xEUYY-njJaRMazMB-sVXjKIk

6.2 Sentrale momenter

6.2.1 Barnets beste

Vurdering av hva som er til barnets beste er i alle tilfeller av avgjørende betydning.¹⁷¹ Det er bred enighet i EMDs praksis at ved avgjørelser som vedgår barn, må hensynet til barnets beste komme før alle andre hensyn.¹⁷² Synspunktet fremkommer også der det er tale om statenes skjønnsmargin, hvor domstolen fastslår at «consideration of what is in the best interest of the child is in every case of crucial importance».¹⁷³ Uttalelsen kan tolkes slik at selv om statene har rom for egne kulturelle tolkninger for hva som er barnets beste, kan og vil EMD bryte inn dersom forståelsen ikke samsvarer med barnets beste.

Angående vurderingen av barnets beste har domstolen uttalt;

“In instance where the respective interest of a child and those of the parents come into conflict, Article 8 requires that the domestic authorities should strike a fair balance between those interests and that, in the balancing process, particular importance should be attached to the best interests of the child which, depending on their nature and seriousness, may override those of the parents”.¹⁷⁴

Det problematiske i denne sammenhengen, er at barnets beste «may override those of the parents». Artikkel 8 ser ut til å verne like mye om interessene til foreldrene og barnet, og konsekvensen kan være at barnets interesser ikke blir vektlagt i det omfanget som er nødvendig. Det kan dermed være et spørsmål om bestemmelsen verner barnet i tilstrekkelig grad.

Sett i sammenheng med barnekonvensjonen der formålet er å ivareta barns rettigheter og anerkjenne at barn er selvstendige individer, ser det ut til at EMK artikkel 8 ikke verner like mye om barnet.¹⁷⁵ Barnet skal få mulighet til å vokse opp i en familie med kjærlighet og forståelse. Myndighetene skal ivareta det barnet har behov for, da må det rettes et stort fokus mot barnets beste og foreldrenes interesser bør komme i bakgrunnen. Dette er noe som likevel

¹⁷¹ K.A, avsnitt 93. Mohamed Hasan, avsnitt 144. Abdi Ibrahim, avsnitt 53.

¹⁷² Jovanovic, avsnitt 77. Gnahoré, avsnitt 59. Mohamed Hasan, avsnitt 149. Strand Lobben, avsnitt 205.

¹⁷³ K. and T, avsnitt 154. Strand Lobben, avsnitt 210.

¹⁷⁴ Olsson (No 2), avsnitt 90. E.P, avsnitt 62. K. and T, avsnitt 194. Strand Lobben, avsnitt 206. Abdi Ibrahim, avsnitt 54. A.S, avsnitt 60. Pedersen, avsnitt 61.

¹⁷⁵ FN's barnekonvensjon, innledning.

ikke gjennomsyrrer EMD sin praksis, spesielt er dette synlig der EMD kritiserer norske myndigheter for å rette et ensidig fokus på barnets beste.¹⁷⁶

EMD har uttalt at det er til barnets beste å beholde familiebandet, unntatt i de tilfeller der familien har vist seg å være «particularily unfit». Men det er også i barnets interesse å «ensure its development in a sound environment, and a parent cannot be entitled under Article 8 of the Convention to have such measures taken as would harm the child's health and development».¹⁷⁷ Det er tydelig to motstridende syn som EMD vektlegger og i denne sammenheng er det en utfordring hvordan de skal forenes. At foreldrene må være særlig uegnede omsorgspersoner før det ikke lenger er til barnets beste å opprettholde familiebandet, ser ikke ut til å verne om barnets interesser angående et trygt utviklingsmiljø. Det er da nærliggende å si at barnets interesser ikke blir ivaretatt på lik linje med foreldrenes.

6.2.2 Familieliv

Selv om det biologiske prinsippet ikke uttrykkelig blir uttalt i EMD praksis, er det tydelig at prinsippet er et underliggende hensyn.¹⁷⁸ EMD har presisert at;

«Family ties may only be severed in very exceptional circumstances and that everything must be done to preserve personal relations and, if and when appropriate, to “rebuild” the family».¹⁷⁹

Videre har EMD uttalt;

“The mutual enjoyment by parent and child of each other's company constitutes a fundamental element of family life”.¹⁸⁰

Familielivet står sterkt, og medlemsstatene har en positiv forpliktelse til å iverksette tiltak for å gjenforene familien så snart som mulig.¹⁸¹ I denne sammenheng skal omsorgsovertagelse anses som midlertidig, og alle slike tiltak skal gjennomføres med «the ultimate aim of

¹⁷⁶ Strand Lobben, avsnitt 220.

¹⁷⁷ Gnahoré, avsnitt 59. E.P, avsnitt 62. Mohamed Hasan, avsnitt 150. Strand Lobben, avsnitt 207. Abdi Ibrahim, avsnitt 55.

¹⁷⁸ Se punkt 2.2.2.

¹⁷⁹ E.P, avsnitt 62. Gnahoré, avsnitt 59. Strand Lobben, avsnitt 207. Abdi Ibrahim, avsnitt 54.

¹⁸⁰ Johansen, avsnitt 52. K. and T, avsnitt 151. Mohamed Hasan, avsnitt 146. Strand Lobben, avsnitt 202. Abdi Ibrahim, avsnitt 53.

¹⁸¹ K. and T, avsnitt 178. K.A, avsnitt 138. A.S, avsnitt 59.

reuniting the natural parents and child». ¹⁸² Dersom staten svikter slik at båndene mellom barnet og de biologiske foreldrene ikke blir ivaretatt, kan ikke staten begrunne adopsjon i manglende familieband. På en annen side, dersom barnet har vært lenge i offentlig omsorg, kan hensynet til at barnets familiesituasjon ikke skal endres igjen gå fremfor foreldrenes interesse av å gjenforene familien. ¹⁸³

Det er tydelig at det biologiske prinsippet er et tungtveiende vurderingsmoment ved EMD sin behandling av barnevernssaker. Familielivet står sterkt, og foreldrenes interesse blir i stor grad tatt hensyn til. Dette fremkommer tydelig i EMD sin praksis der det blir vektlagt om foreldrene er involvert i avgjørelsen og får sine interesser tilstrekkelig ivaretatt, men det blir ikke i samme omfang vektlagt om barnets interesser blir representert. ¹⁸⁴ Sett i sammenheng med EMD sin behandling av barnets beste, ser det ut til at barnets interesse kommer i bakgrunnen i EMD sin vurdering i barnevernssaker.

6.2.3 Samvær

Tilbakeføring til de biologiske foreldrene skal skje så raskt som mulig. ¹⁸⁵ I denne sammenheng må det være tilstrekkelig med samvær slik at det kan etableres et forhold mellom de biologiske foreldrene og barnet. ¹⁸⁶ Samvær skal beskytte, styrke og utvikle familiebandet, men må gjennomføres uten at barnet blir utsatt for en uforholdsmessig byrde. ¹⁸⁷

Det har ved flere anledninger blitt rettet kritikk mot norske myndigheter i forbindelse med lite samvær og langvarig omsorgsovertagelse, der samvær i hovedsak skal føre til at barnet blir kjent med sine røtter, men ikke knytte bånd med sine biologiske foreldre. ¹⁸⁸ I følge EMD er omsorgsovertagelse til barnets beste bare når svært vektige omstendigheter taler for det. ¹⁸⁹ At barnet reagerer negativt på samvær med biologiske foreldre, ser ikke ut til å påvirke EMD sin

¹⁸² K.A, avsnitt 138. Jovanovic, avsnitt 77. Mohamed Hasan, avsnitt 146. Strand Lobben, avsnitt 208. K.O og V.M, avsnitt 60. A.S, avsnitt 59.

¹⁸³ K. and T, avsnitt 155. Strand Lobben, avsnitt 208.

¹⁸⁴ T.P and K.M, avsnitt 72. Y.C, avsnitt 138. Strand Lobben, avsnitt 212. Mohamed Hasan, avsnitt 152. Se også punkt 6.2.5.

¹⁸⁵ Jf. punkt 6.2.2.

¹⁸⁶ K.A, avsnitt 142. Strand Lobben, avsnitt 221. K.O og V.M, avsnitt 69.

¹⁸⁷ K.O og V.M, avsnitt 69.

¹⁸⁸ K. and T, avsnitt 179. Strand Lobben, avsnitt 221. K.O og V.M, avsnitt 68. Abdi Ibrahim, avsnitt 57 og 60-61.

¹⁸⁹ Aune, avsnitt 66. R. and H, avsnitt 88. Mohamed Hasan, avsnitt 158. Strand Lobben, avsnitt 209.

vurdering av foreldrenes interesser noe nevneverdig,¹⁹⁰ og norske myndigheter blir heller kritisert for å ikke komme med alternative samværløsninger.¹⁹¹ Det betenkelige i denne sammenhengen er at EMD ser ut til å fremheve foreldrenes behov for samvær i større grad enn barnets behov for stabilitet, kontinuitet og trygghet.¹⁹² Etter en slik praksis er det i realiteten hensynet til foreldrene som står i forgrunnen enda det er barnets interesse som skal være avgjørende ved et motsetningsforhold.

6.2.4 Myndighetenes skjønnsmargin

Myndighetene har en vid skjønnsmargin ved vurderingen av om det er nødvendig å overta omsorgen for et barn, men den er ikke ubegrenset.¹⁹³ EMD vektlegger om mindre inngripende tiltak har blitt vurdert eller forsøkt gjennomført.¹⁹⁴ Skjønnsmarginen vil variere i lys av arten av problemene og alvoret av de interessene som står på spill, slik som, på den ene siden nødvendigheten av å beskytte et barns helse og utvikling, og på den andre siden målet om å gjenforene familien så snart omstendighetene tillater det.¹⁹⁵

EMD vedkjenner at det er ulike oppfatninger i medlemsstatene angående hvilke inngrep offentlige myndigheter kan foreta seg når det kommer til omsorgen for barn. Synspunktet når det kommer til hensiktsmessigheten av slike inngrep beror på faktorer slik som kultur og tradisjoner knyttet til familiens rolle og offentlige myndigheters innblanding i familiens anliggende.¹⁹⁶ Tilgjengeligheten av ressurser til offentlige tiltak på det aktuelle område er også av betydning.¹⁹⁷

Barnets beste er likevel av avgjørende betydning. I denne sammenheng har lokale myndigheter fordel av å ha direkte kontakt med alle involverte i saken.¹⁹⁸ Det er i følge EMD ikke deres oppgave å erstatte nasjonale myndigheters ansvar for regulering av omsorgen

¹⁹⁰ Se likevel K.O og V.M, avsnitt 69.

¹⁹¹ Strand Lobben, avsnitt 221. Abdi Ibrahim, avsnitt 62.

¹⁹² Se Kortner, Hilde, under kap. «*Den europeiske menneskerettskonvensjonen sammenlignet med norsk rett*» punkt 4.2.

¹⁹³ Hokkanen, avsnitt 55. R. and H, avsnitt 81. Mohamed Hasan, avsnitt 143. Strand Lobben, avsnitt 211. Abdi Ibrahim, avsnitt 55. A.S, avsnitt 61.

¹⁹⁴ Strand Lobben, avsnitt 211. K.O og V.M, avsnitt 64.

¹⁹⁵ K. and T, avsnitt 155. K.A, avsnitt 94. Mohamed Hasan, avsnitt 145. Strand Lobben, avsnitt 211. Abdi Ibrahim, avsnitt 55. A.S, avsnitt 61. Pedersen, avsnitt 62.

¹⁹⁶ K. and T, avsnitt 154. K.A, avsnitt 93.

¹⁹⁷ Mohamed Hasan, avsnitt 144. Strand Lobben, avsnitt 210.

¹⁹⁸ K. and T, avsnitt 154. Olsson (No 2), avsnitt 90.

for barn og rettighetene til foreldrene hvis barn er fratatt dem, men heller å vurdere prosessen som ligger til avgjørelsene som er tatt av myndighetene i lys av konvensjonen.¹⁹⁹

Norske myndigheters beslutningsprosess har blitt kritisert for ikke være grundig nok. Særlig er det vektlagt at det ikke har blitt innhentet oppdatert sakkyndigerklæringer og hovedsakelig er det saksbehandlingen som er under kritikk.²⁰⁰ Likevel kan det reises tvil om EMD ville endret oppfatning dersom oppdaterte sakkyndigerklæringer hadde blitt innhentet, da det er betydelige merknader angående den materielle avveiningen.²⁰¹ I denne relasjonen ser det ikke ut til at EMD gir norske myndigheter tilstrekkelig skjønnsmargin ved offentlig inngripen i familielivet, men heller går inn for å påvirke norske myndigheters regulering av barnevernssaker.

6.2.5 Representasjon

Der EMD fastslår at det ikke foreligger konflikt mellom interessene til klager og barnet, kan klager representere barnets interesser i saken.²⁰² Denne oppfatningen videreføres også til de tilfeller der foreldrene ikke lenger har foreldreretten.²⁰³ EMD tar utgangspunkt i at det er til barnets beste å beholde familietilknytningen og at barnets interesser derfor er sammenfallende med foreldrenes.²⁰⁴ Videre begrunnes synspunktet med at en kan risikere at barnets interesse ikke blir fremmet for EMD og barnet ikke får den beskyttelse det har behov for.²⁰⁵

Det er på det rene at et mindreårig barn må ha representasjon slik at deres interesser blir ivaretatt overfor retten. Det er imidlertid betenkelig å anta at barns rettigheter og en effektiv beskyttelse av disse blir ivaretatt og tilstrekkelig representert av en forelder som nødvendigvis ikke har de samme interessene. Hva som er til barnets beste er komplekst, og det kan være vanskelig for en biologisk forelder å skille mellom hva som er til det beste for barnet og deres egne, personlige interesser. Den som er best til å ivareta barnets interesser må da være en uavhengig representant. Det faktum at EMD mener det ikke er en interessekonflikt ved at

¹⁹⁹ Hokkanen, avsnitt 55. K. and T, avsnitt 154. Mohamed Hasan, avsnitt 144. Strand Lobben, avsnitt 210.

²⁰⁰ Strand Lobben, avsnitt 223-224. Abdi Ibrahim, avsnitt 63. A.S, avsnitt 68-69.

²⁰¹ Se spesielt Strand Lobben, fra avsnitt 218. Se også mindretallet i flertallsfraksjonen sine uttalelser.

²⁰² Kruškić v. Croatia, under «The law» avsnitt 101-102. Strand Lobben, avsnitt 158-159.

²⁰³ Scozzari and Giunta, avsnitt 138-139. Strand Lobben, avsnitt 157.

²⁰⁴ Strand Lobben, avsnitt 157.

²⁰⁵ Scozzari and Giunta, avsnitt 138. Lambert and Others, avsnitt 94. Strand Lobben, avsnitt 157.

klager representerer barnet, underbygger oppfatningen at EMD fokuserer på det biologiske prinsippet i stedet for hva som er til det beste for barnet.

6.3 Bemerkninger

Forståelsen av «barnets beste» i norsk rett er relativ lik som etter barnekonvensjonen og EMK. Forskjellen er at barnekonvensjonen ser barnets beste som et grunnleggende prinsipp, mens etter barnevernloven anses det som avgjørende.²⁰⁶ Barnets beste skal etter både EMK og norsk rett vektlegges mer enn hensynet til biologiske foreldre, og således må det biologiske prinsippet vike for avgjørende forhold på barnets hånd.

Momentene som er behandlet ovenfor viser at EMD har en klar tendens til å vektlegge foreldrenes interesse i større grad enn barnets. Det ser ut til at EMD går ut fra at det biologiske prinsippet er ensbetydende med barnets beste, og bare i helt spesielle tilfeller skal dette utgangspunktet fravikes.²⁰⁷ Konsekvensene er at foreldrenes interesser er i forgrunnen ved vurdering, ikke barnets beste.

Ulikhetene mellom norsk rett og EMK fremkommer også når det er tale om tilbakeføring av barnet til sine biologiske foreldre. Der det etter EMD skal være et overordnet formål å føre barnet tilbake etter en omsorgsovertagelse, må det etter norsk rett være «overveiende sannsynlig» at foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg før tilbakeføring skal gjennomføres jf. bvl. § 4-21. EMD har lagt til grunn at Norge stiller for strenge vilkår for tilbakeføring og ikke følger det overordnede formålet om gjenforening.²⁰⁸ Denne holdningen er tydelig et produkt av det biologiske prinsippet.

Det kan hevdes at EMD står fast ved tankegangen om at det er den biologiske familien som er best egnet til å ta vare på barnet. Samfunnsstrukturen har imidlertid endret seg, og det kan stilles spørsmål om biologisk tilknytning skal ha så stor vekt i saker om barns omsorgsforhold som EMD legger opp til.²⁰⁹ Etter min mening må barnets behov for trygghet, omsorg og følgelig den psykiske tilknytningen være avgjørende ved vurdering av barnets beste, ikke den biologiske.²¹⁰ EMD sin vektlegging av foreldrenes interesse kan ikke være forenelig med

²⁰⁶ Se også Kortner, Hilde, *Tvangsadopsjon – etter inkorporering av EMK og FNs barnekonvensjon*.

²⁰⁷ Y.C, avsnitt 134. R. and H, avsnitt 81. Strand Lobben, avsnitt 208-209.

²⁰⁸ Strand Lobben, avsnitt 220. K.O og V.M, avsnitt 68.

²⁰⁹ Se Hagen og Rønbeck kap. 3 s. 496-497, Bunkholdt s. 54, Brynildsrud kap. 1 avsnitt 3.

²¹⁰ Se også Bunkholdt, s. 60, men også s. 54.

barnets beste. Likevel er spørsmålet om kritikken fra EMD, rettet mot norske myndigheters vurdering av hva som er til barnets beste, vil medføre endring av rettspraksis.

7 Avsluttende vurdering

Det har nylig blitt avsagt tre høyesterettsavgjørelser som er relevante for avhandlingen.²¹¹

Etter at ankeutvalget besluttet at ankene skulle fremmes til behandling i Høyesterett, ble det bestemt at sakene skulle avgjøres av Høyesterett i storkammer og i sammenheng.²¹²

Avgjørelsen i HR-2020-661-S var den første som falt, og er ledende for de andre.

Hovedspørsmålet i HR-2020-661-S var om lagmannsretten skulle gitt samtykke til behandling av anke fordi det kunne foreligge en krenkelse av EMK artikkel 8 dersom tingrettens dom ble stående som endelig avgjørelse. Saken omhandlet fratakelse av foreldreansvar og samtykke til adopsjon, og Høyesterett tar særlig for seg betydningen av Strand Lobben dommen ved spørsmålet om krenkelse.

I avgjørelsen ble det uttalt at det ikke er noen motstrid mellom praksis fra EMD og de generelle og materielle prinsipper som følger av bvl. kap. 4.²¹³ Denne vurderingen er jeg delvis enig i, men det er for min del tydelig at det er motstrid i tolkningen og vektleggingen av barnets beste. Gjennomgangen ovenfor viser at hensynet til barnets beste står sterkt i det norske rettssystemet. Rettspraksis fra EMD viser at selve familielivet blir tillagt stor vekt og at barnets interesse ikke nødvendigvis er av avgjørende betydning.

Ett av spørsmålene som avhandlingen stiller, er om EMD sin vektlegging av familielivet vil medføre en endring av nasjonal forståelse av barnets beste. Av de nylig avsagte høyesterettsavgjørelsene fremkommer det at omsorgsovertagelse bare kan gjennomføres i «very exceptional circumstances».²¹⁴ Dette er en overraskende uttalelse fra Høyesterett da det er en alminnelig oppfatning at kravet fra EMD er rettet mot tiltak som bryter alle familiebåndene helt, og ikke ved en omsorgsovertagelse.²¹⁵ Det bør derfor ikke legges for mye i utsagnet.²¹⁶

Det kan likevel argumenteres for at prosessen frem til tvangsadopsjon bør forbedres. Ut fra kritikken rettet mot Norge, vil det trolig skje en dreining av praksis rundt vurdering av

²¹¹ HR-2020-661-S, HR-2020-662-S, HR-2020-663-S.

²¹² HR-2020-661-S avsnitt 23.

²¹³ HR-2020-661-S avsnitt 170.

²¹⁴ HR-2020-661-S avsnitt 96. HR-2020-663-S avsnitt 160.

²¹⁵ Se ordlyden i Strand Lobben, avsnitt 207. HR-2018-1720-A avsnitt 58-59. HR-2019-1272-A avsnitt 68-70.

²¹⁶ Se Sandberg, Kirsten, under overskriften *Omsorgsovertagelse*.

samværmengden,²¹⁷ tilstrekkelig og oppdatert beslutningsgrunnlag²¹⁸ og hjelpetiltak. Denne dreiningen bør derimot ikke få innvirkning på vurderingen av barnets beste. Det bør fortsatt være barnets interesse som kommer i forgrunnen av vurderingene.

Norske lovbestemmelser må praktiseres innenfor de rammer som følger av EMD praksis, og i lys av avgjørelsene ovenfor²¹⁹ vil det innebære en endring av vektleggingen av barnets beste. Etter min mening er ikke EMD sin praksis forenelig med barnets interesse og må korrigeres. De siste avgjørelsene fra EMD bør dermed ikke få samme innvirkning på norsk rettspraksis slik som Adele Johansen saken.

HR-2020-661-S, HR-2020-662-S og HR-2020-663-S viser en klar indikasjon på at Høyesterett ikke kommer til å endre vektleggingen av barnets interesser i barnevernssaker, men at det i større grad vektlegges at avgjørelsen er tatt med et grundig og oppdatert beslutningsgrunnlag.²²⁰ Avgjørelsene viser at Høyesterett tar kritikken fra EMD på alvor, samtidig som nasjonalt verdigrunnlag rundt barnets beste blir ivaretatt. Likevel mener jeg Høyesterett bør ta et klarere standpunkt mot EMDs avgjørelser, da deler av EMDs praksis rundt barnets beste er kritikkverdig.

²¹⁷ Se HR-2020-662-S avsnitt 132-134.

²¹⁸ I HR-2020-662-S avsnitt 78-84 blir dette fremhevet, se også Strand Lobben avsnitt 224-225. A.S, avsnitt 66.

²¹⁹ Se punkt 6.

²²⁰ HR-2020-661-S avsnitt 115, avsnitt 149 flg. og avsnitt 171. HR-2020-662-S avsnitt 58. HR-2020-663-S avsnitt 73.

Kildeliste

Litteratur

Bøker

- Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4. utgave, Fagbokforlaget, 2015.
- Bendiksen, Lena L.R, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Universitetsforlaget i Tromsø, 2018.
- Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære*, 5. utgave av Jan E. Helgesen, Universitetsforlaget, 2001.
- Eckhoff, Torstein, Eivind Smith, *Forvaltningsrett*, 11. utgave, Universitetsforlaget, 2018.
- Graver, Hans Petter, *Alminnelig forvaltningsrett*, 5. utgave, Universitetsforlaget, 2019.
- Høstmælingen, Njål, Elin Saga Kjørholt, Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*, 3. utgave, Universitetsforlaget, 2016.
- Ofstad, Kari, Randi Skar, *Barnevernloven (lov av 1992) med kommentarer*, 6. utgave Gyldendal Norsk Forlag AS, 2015.

Artikler

- Brandtzæg, Ida, Stig Torsteinson, Guro Øiestad, «Hva er tilknytning?», 04.11.2015, (endret 16.04.2018), Norsk psykologforening.
- Brynildsrud, Karsten, «Trenger vi et biologisk prinsipp i barnevernloven? Noen betraktninger i kjølevann av NOU 2012: 5 Prop. 106 L (2012-2013)», Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål, 03/2016 (volum 14), s. 264-298.
- Bunkholdt, Vigdis, «Det biologiske prinsipp- På vei ut av barnevernet?», Tidsskriftet Norges Barnevern, 01/2013 (Volum 90).

- Hagen, Tore, Knut Rønbeck, «Står det biologiske prinsippet for fall? Det biologiske prinsipp i barnevernloven og barneloven- noen forskjeller», LOV OG RETT, 08.2011 (Volum 50), s. 491-499.
- Hellerslia, Thom Arne, «Uttalelser fra FN-komiteen – en strukturell analyse», Jussens Venner, 02.2018 (Volum 53).
- Kortner, Hilde Weik, «Tvangsadopsjon – etter inkorporering av EMK og FNs barnekonvensjon», Kritikkk Juss, 04.2004 (Volum 30).
- Sandberg, Kirsten, «Kommentar til Høyesteretts storkammeravgjørelse om barnevern etter EMDs dommer mot Norge», Juridika, 15.04.2020.
- Strand, Vibeke Blaker, «Barnets beste», menneskerettigheter, Store norske leksikon, 15.08.2019.
- Vonheim, Kristin, «Biologisk slektskap og utvikling av relasjoner», 12.09.2014, Spesialpedagogikk, Utdanningsforskning.no.

Dokumenter

- Dok. Nr. 16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven, avgitt 19. desember 2011.

Lovregister

Norske lover

- Kongeriket Norges Grunnlov, 17. mai 1814.
- Lov 08. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova).
- Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven – bvl.).
- Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven – mrl.).
- Lov 16. juni 2017 nr. 48 om adopsjon (adopsjonsloven).

Nordiske lover

- Adopptionslag 08. februar 1985/153.
- Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LvU), 1990: 52.
- Lovbekendtgørelse nar. 775 af 07/08/2019.
- Ættleidingarlög nr. 130/1999.

Konvensjoner

- Konvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (EMK).
- De forente nasjoners internasjonale konvensjon av 16. desember 1966 om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.
- De forente nasjoners internasjonale konvensjon av 16. desember 1966 om sivile og politiske rettigheter.
- De forente nasjoners konvensjon om barns rettigheter av 20. november 1989.

Forarbeider

Norges offentlige utredninger

- NOU 1993: 18 Lovgivning om menneskerettigheter.
- NOU 2008: 15 Barn og straff – utviklingsstøtte og kontroll. Kap. 7 Barnekonvensjonen og andre folkerettslige forpliktelser.
- NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling: Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet.
- NOU 2016: 16 Ny barnevernslov. Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse.
- NOU 2019: 20 En styrket familietjeneste – En gjennomgang av familieverntjenesten.

Odelstingsproposisjoner

- Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) Om lov om barnevernstjenesten (barnevernloven).
- Ot.prp. nr. 64 (2004-2005) om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barnevernstjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) m.v.
- Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) Om lov om endringer i barnevernloven.

Proposisjon til Stortinget (lovvedtak)

- Prop. 147 L (2012-2013) Endringer i straffeprosessloven mv. (Behandling og beskyttelse av informasjon). Kap 3. Prinsipper og hensyn som ligger til grunn for departementets vurderinger.
- Prop. 88 L (2016-2017) Lov om adopsjon (adopsjonsloven).
- Prop. 169 L (2016-2017) Endringer i barnevernloven mv. (Bedre rettssikkerhet for barn og foreldre).
- Prop. 131 L (2018-2019) Lov om informasjonstilgang m.m. for Partnerdrapsutvalget, kap. 4 forholdet til Grunnloven og menneskerettighetene.

Innstillinger fra Stortinget

- Innst. O. Nr. 80 (1991-92) Innstilling fra forbruker- og administrasjonskomiteen om lov om barnevernstjenester (barnevernloven). (Ot.prp. nr. 44.)

Domsregister

Avgjørelser fra Den europeiske menneskerettsdomstol

- *Case of the Sunday Times v. the United Kingdom* (Application no. 6538/74), 26. April 1979.
- *Case of Olsson v. Sweden (No. 1)* (Application no. 10465/83), 24. March 1988.
- *Case of Olsson v. Sweden (No. 2)* (Application no. 13441/87), 27. November 1992.
- *Case of Hokkanen v. Finland* (Application no. 19823/92), 23. September 1994.
- *Case of Adele Johansen v. Norway* (Application no. 17383/90), 07. August 1996.
- *Case of E.P. v. Italy* (Application no. 31127/96), 16. November 1999.
- *Case of Scozzari and Giunta v. Italy* (Application nos. 39221/98 and no. 41963/98), 13. July 2000.
- *Case of Gnahoré v. France* (Application no. 40031/98), 19. September 2000.
- *Case of T.P and K.M v. the United Kingdom* (Application no. 28945/95), 10. May 2001.
- *Case of K. and T. v. Finland* (Application no. 25702/94), 12. July 2001.
- *Case of K.A. v. Finland* (Application no. 27751/95), 14. January 2003.
- *Case of L. v. the Netherlands* (Application no. 45582/99), 01. June 2004.
- *Case of Aune v. Norway* (Application no. 52502/07), 28. October 2010.
- *Case of R. and H. v. the United Kingdom* (Application no. 35348/06), 31. May 2011.
- *Case of Y.C. v. the United Kingdom* (Application no. 4547/10), 13. March 2012.
- *Case of Kruškić v. Croatia* (Application no. 10140/13), 25. November 2014.

- *Case of Lambert and others v. France* (Application no. 46043/4), 05. June 2015.
- *Case of Jovanovic v. Sweden* (Application no. 10592/12), 22. October 2015.
- *Case of Mohamed Hasan v. Norway* (Application no. 27496/15), 28. April 2018.
- *Case of Strand Lobben and others v. Norway* (Application no. 37283/13), 10. September 2019.
- *Case of K.O and V.M v. Norway* (Application no. 64808/16), 19. November 2019.
- *Case of A.S v. Norway* (Application no. 60371/15), 17. December 2019.
- *Case of Abdi Ibrahim v. Norway* (Application no. 15379/16), 17. December 2019.
- *Case of Pedersen and Others v. Norway* (Application no. 39710/15), 10. March 2020.
- *Case of Hernehult v. Norway* (Application no. 14652/16), 10. March 2020.

Høyesterett

- | | |
|--------------------|--------------------|
| - Rt. 2011 s. 1439 | - Rt. 2011 s. 1439 |
| - Rt. 1982 s. 1687 | - Rt. 2012 s. 1832 |
| - Rt. 1985 s. 344 | - Rt. 2015 s. 93 |
| - Rt. 1990 s. 1274 | - Rt. 2015 s. 110 |
| - Rt. 1991 s. 557 | - Rt. 2015 s. 1107 |
| - Rt. 1994 s. 805 | - HR-2016-2262-A |
| - Rt. 1997 s. 170 | - HR-2018-1720-A |
| - Rt. 1997 s. 534 | - HR-2019-1272-A |
| - Rt. 2001 s. 14 | - HR-2020-661-S |
| - Rt. 2004 s. 1683 | - HR-2020-662-S |
| - Rt. 2007 s. 561 | - HR-2020-663-S |

Lagmannsretten

- LA-2005-180887
- LA-2007-97241

Nettartikler

https://www.nrk.no/norge/barnevernssaker-i-hoyesterett_-_norge-har-fjernet-seg-fra-emds-praksis-1.14889106?fbclid=IwAR0SfyguUJMZiB9F9j8cvF4Em9ek_sWvqzZnfO3YkNKWrKTBqViH7QymMwU Sist sjekket: 06.06.2020

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/1kJ5Jl/barnevernet-opp-i-menneskerettighets-domstolen-faar-kritikk-fra-oest-europa> Sist sjekket: 06.06.2020

https://rett24.no/articles/ny-norsk-barnevernsak-sluppet-inn-til-emds-storkammer?fbclid=IwAR3xEzPpvY1KtYlHgd0rDZ8Wo-cn52vFvi_xEUYY-njLaRMazMB-sVXjKIk Sist sjekket: 06.06.2020